

માણકશાહ ચરીત્ર.

—૦૦૦૬૦૦૦—

રચનાર

૧૯૯૬

કવી જેશંગદાસ ત્રીકમદાસ પટેલ.

રેહુવાશી

મોજે બાવળા તાલુકે ઘોળકા

છલ્લે અમદાવાદના

(પ્રથમ ત્રિવંત ૧૯૪૦ ની સાલમાં બનાવેલું)

તે આજે સેઢેજસાજ સુધારા સાથે

અસલ રૂપ પ્રમાણે છપાવ્યું)

અમદાવાદ.

માણિકચોક આગળ કાગડીઓળની સામે

શા. હીરાભાઈ પુલસાવા મકાનમાં

“અમદાવાદ ટાઈમ્સ પ્રેસ”માં

કાળીદાસ સાંકળચંદે બાપુ.

સંવત ૧૯૪૦. સન ૧૯૮૬.

(અંધ સ્વામીત્વનો હક કર્તાએ પાતલ)

સ્વાધીન રાખ્યો છે.)

કિંમત રૂ. ૦-૫-૦

૨૧૬૬

પ્રસ્તાવના.

પ્રમી સ્ત્રી પુરુષનાં આનંદી મનને અવકાશની વખ
તે અત્યંત આનંદ આપવા માટે એ સંવત ૧૯૩૦ ની સા
લમાં આ માણકશાહ ચરીત્ર નામની એક કલ્પિત વાર્તા
ખનાવેલી. પરંતુ કેટલાંએક ખાસ કારણોને લીધે આજ
સુધી તે જોમની તેમ છપાયા વગર રહેલી. હાલ
અનુકુળ પ્રસંગ આવવાથી તે છપાવી બહાર પાડીએ. એ
માં સ્ત્રી અને પુરુષ એ બંનેના મનને આનંદની સાથે
કેટલીક શિખામણ મળે એવા હેતુથી રચી છે. આ વાર્તા
રચ્યા પછી તુર્તજ એ “કમળા સ્વયંવર” એ નામની
એક રમુજ અને હાલના સુધારાને અનુકુળ પડતી વાર્તા
પદ્યમાં ખનાવેલી છે. તેમાં તમામ રાગો ઘણું કરી ચાલ
તી દેશીઓના છે. એ વાર્તામાં નાયક અને નાયીકા બં
ને સુધરેલાં છે. હાલ તે છપાવવા વિચાર હતો. પરંતુ તે
ગ્રંથ ઘણો મોટો હોવાથી અનુકુળ વખતે છપાવવા રા
ખ્યો છે. આ માણકશાહ ચરીત્ર વાંચતાં પેટેલાં તેના દે
શી રાગ બરોબર આવડવા જોઈએ. જો રાગની ગત સા
રી હશે તો વાર્તામાં ઘણીજ રમુજ પડશે. તેમાં પણ પીં
ગળના રાગો કરતાં દેશી લાગોમાં ગાવું ઘણું રસીક લાગે
છે. અને એજ ખાસ કારણથી એ આ ગ્રંથમાં દેશી રા
ગ પસંદ કર્યા છે. તા. ૧—૨૧—૮૩

ગ્રંથ કર્તા.

૧૯૯૬

અર્પણ પત્રીકા.

રા. રા. વકીલ દામોદરદાસ દેવચંદ.

મુ. ધોરાજી.

આપ સંસાર વેહેવારના કામમાં તથા સંસાર સુખા
રાના કામમાં અત્યંત પ્રેમી પુરુષ છો, અને વળી મારા
આસ હોસ્તદાર છો, તેમજ આપે યુનર્લગ્ન કરી સંસાર
વ્યવહાર ઉપરનો પરિપુર્ણ પ્રેમ આલમની આંખ આગળ
રજી કર્યો છે. તે ઉપરથી આ સંસાર વેહેવારના પ્રેમ સં
બંધી સીતારની રમુજી વાર્તા આપનેજ અર્પણ કરવા ઇ
ચ્છુ છું તે માન્ય કરશો.

સહી કવી જસંઝદાસ ત્રીકમદાસ.

તમારો હોસ્તદાર.

માણિકશાહ ચરોત્ર.

ગણપતીની સ્તુતી.

દોહરા.

- ગુણપતિ તારા પાપનું, કરે પુજન બહુ વાર;
મરે કરી તું રાખજે, સેવકનો બહુ ભાર. ૧
- અલ્પ મતી હું અધીક છું, સેવક શરણાંગત;
વિવાહ મંડળ કામમાં, તું કહાવે સમરથ. ૨
- જે જે કામ આરંભતાં, સમરે તારે નામ;
બીલા હોરે ત્યાં થઈ રહે, એ માદોકનું નામ. ૩
- એમજ આ આરંભમાં, ધરે હું તારે ધ્યાન;
માણિક મંદા વાતમાં, દે મુજને બહુ સાન. ૪

વાર્તા.

- શહેર અતી સોહામણ, સુરત નામ સુભાણ;
વણિક જન ત્યાં બહુ વસે, લખોપતી નિરવાણ. ૧
- તેમાં તો જન એક છે, સૌને શીર સરદાર;
માતીશા' તે બનાવે, લખોપતી લખદાર; ૨
- પુન્ય અધિક તે જન કરે, કરે ધરમનાં કામ;
પછિને માટે જૈજ દે, એવી જોની હામ. ૩
- તેને ત્યાં એક પુત્ર છે, માણિકશા' નિરવાણ;

૩૫ અધિક સોહામણ, બહુ ઉગ્યો ભાણ.	૪
બહાણ પત્રીસ તેહનાં, સર્વ કળા પરકાશ;	
છેલ ચતુર સોહામણો, કાંઈએ નહીં કયાશ.	૫
વાણીતર સારા સહુ, કરે કાઠીયા કામ;	
રૂડી રીતે ચાલતા, હૈયે રાખી હામ.	૬
ધરમાં સહુ સાથે રહે, હુળી મળીજ અપાર;	
માત ભગ્ની સમ બાણતા, જાટી નાની નાર.	૭
એમ ઘણા દીન વહી ગયા, આવ્યા દુઃખના દીન;	
શેઠ અધિક માંદા પડ્યા, થયા સહુ ગમગીન.	૮
પુત્ર અધિક રૂવે ઘણું, નેત્ર ભરી ખડુ વાર;	
સમજવા સહુ કારણે, જાણે ખડુ ખડુ વાર.	૯
શેઠ અધિક જાટા થયા, રડશે નહિં લગાર;	
આડી વાડી મુંકીને, જન્ય સ્વર્ગ જાગાર.	૧૦
તારે ફિદર કશી નહીં, માણકશાં નિરવાણ;	
પનોતા થઈ પામશે, જાતીશાં મૃત બાણ	૧૧
એમ કરંતાં હો દીને, મરણ પામીયા શેઠ;	
સમજ્યાને અગિન દઈ, પો'ચાડ્યા છે ડેઠ.	૧૨

ચોપાયા.

હાહાકાર થયો ઘેર ઘેર, ચાલ્યા શેઠ વાળીને વેર;
કાંઈની નવ રહીહિંમત હામ, હવે શુંરે થશે આ હામ. ૧૩

સહુ રૂવે છે અપરમપાર, શોકાતુર થયા હીલદાર;
 પડી શેરેર ખધે હડતાળ, કાપી ઉઠ્યો ખરેખરો કાળ. ૧૪
 શેઠ મુલા અચાનક આમ, જે વસ્તીનો ઝાઝો ન કામ;
 એક દીકરો નાનો ખાળ, મુકી શેઠ ગયા આ કાળ. ૧૫
 પાણી છુટકા એનો ન કાંઈ, કરો વરો ઈજત સમ આંહી;
 તેડાં કરોને દેશે દેશ, વાર કરો નહીં લવલેશ. ૧૬
 તેર દિવસ વહી જશે ઝટ, થશે નહીં તો જશે પટ;
 માટે કરો ઉતાવળ ખડુ, ધરનાં જાણી કહ્યું સહુ. ૧૭
 લાવો સારામાં સારી ખાંડ, નવ લાવો ભુલે ભુરા ખાંડ;
 જાણો લઈ આવો સારી શાળ, પછી કઢાવો ગોલાની ભાળ. ૧૮
 કૂડ કરાવી કરો સાફ, દાળ છડી ભરો ઉતરાફ;
 લાવો ધી ખડુ સારૂ જોઈ, અને તેડાવો સારા કંદોઈ. ૧૯
 ભરડાવો ચણાની દાળ, નવ જવા દો મિઠ્યા કાળ.
 ઝીણા મંદો જોશેજ અપાર, ધણી દળાવો આણી વાર, ૨૦
 હવે નવ કરવી કાંઈ વાર, સર્વ સામગ્રી કરો તૈયાર;
 જેને સાંપ્યું છે જોજો કામ, તે તે પુરો કરો રાખી હામ. ૨૧
 દોહરા.

લાડુ ખનાવ્યા ખાંડના, ધીએ ભર્યા ભરપુર;
 જમવા ખેઠા પંગતે, જાણિ સાગર પુર. ૨૨
 દાળ જમ્યા લાડુ જમ્યા, જમ્યા વિવિધ પકવાન;
 સહુ જન શેઠ વળાવીને, ગયા દેઈ ખડુ માન. ૨૩

- એમ ખરમ વિત્યા પછી, કર્યું નહીં નિરધાર; ૨૪
 મુંખાઈ શિક્ષાના થયા, દામજ દરા હજાર.
- દેશ ખધે જરા વાધિયો, ભલાં ભલાં કે'વાય; ૨૫
 માતીશા'નું મુલકમાં, નામ ખધે ચરચાય.
- એમ કરતાં ખહુ દીને, વણિક આવીયો એક; ૨૬
 પુત્રી વેવોશાળશું, કરવા સુખ વિવેક.
- વરસ ખારની એહ છે, કંન્યા ખાળ કુંવાર; ૨૭
 મુખા માણી સમ જળકતો, રૂપ તણી ભંડાર.
- તે શું લગ્ન કરો તમે, માણકશાહ સુન્નાણ; ૨૮
 જે થકી સંગપણ આપણું, થાય અધિક નિરવાણ.
- નારે ત્યાં સૌ ખાલીયા, કરો સંગાઈ નિરધાર; ૨૯
 કંકુ લાવો થાળમાં, નવ કરશો કાંઈ વાર.
- વદનાં વદનાં વેણ એ, ઊઠ્યો ચાકર સાથ; ૩૦
 કોઈ કંકુ કોઈ કરસલી, જાલી લાવ્યા હાથ.
- વળી કોઈ લાવ્યા વેગથી, સુવણવરાણી શાળ; ૩૧
 વેવાઈએ તે પ્રિતથી, ચોડી શેઠ કપાળ.
- હરખ તણા હકથો પછી, સાકર લાવ્યા સાર; ૩૨
 એમ એમ વે'ચતાં, વે'ચો અપરમપાર.
- પછી જમાણ કીધું તણી, વેવાઈએને કાળ; ૩૩
 વેવાઈ જમતાં ખાલીયા, "દીન દીવાળી આજ."
- કરી રસાઈ રૂડી ઘણી, જમતાં નાવે પાર;

---

૧. જેને નોખન યાપ્યું નથી તે ખાર વરસની કન્યા.

ખુશ ખુશ સૌ થઈ મયા, વેવાઈઓ આવાર. ૪૪
 હરખ વધ્યો મન અતી ધણો, શું કહું આણીવાર;
 અંદાનું ચિત ખુલીયું, જે આવી આ ઠાર. ૪૫
 નહિંતો કાંઈક પડત એ, દુઃખ તણે ભંડાર;
 પણ પુન્ય આહું આવીયું, જે આવી આ ઠાર. ૪૬
 એ તણે દોન રહ્યા પછી, વેવાઈ કરી જવાર;
 આપ વતન જવા મસે, નિકળીયા નિરધાર. ૪૭
 વળો વળો સૌને કહી, લીધી લાંબી વાટ;
 કઈક દોને ધર પુગીયા, ભાગી મન ઊચાટ. ૪૮
 એમ કરતાં બહુ દોને, ખાલ્યો માણિક મન;
 જોવા માટે હું જઈ, અંદાના ગુણ તન. ૪૯
 ગુણ દોષ હું એહના, કરે મન પરકાર;
 માટે મારી જગપતી, પુરાણ કરજો આશ. ૫૦

તારૂં ગોકુળ જોવાન આંચર મથુરાંના વાણી. એ રાગ
 ગુણ જોવા માટે હું તો જાણે અંદા નારીના;
 જોયા વિણ અતીશ મુંઝાણિરે અંદા નારીના. ૫૧
 રૂપ અતી વખણાયછેરે, સુરત શહેરની માંહી;
 પણ તુંતો પોરખંદરેછું, હુંતો વસુ છું આંહીરે. અં ૦ ગુ ૦ ૪૨
 વાહાણ ભરી હું પ્રીતધીરે, હંકાર અંદાને દેશ;
 જોવા માટે હું અધરેરે, તારૂં જોવાન ખાજેવેશરે. અં ૦ ગુ ૦ ૪૨

ખારી તારા હું ગુણનુંરે, ધરવાને આપું દયાન;
 ગુણ દીઠ પીય થઈ રહુંરે, જેમ તરવાર ઉપર મ્યાનરે, અં. ગુ. ૪૭
 ક્યારે રહ્યું શહેર સુરતીરે, ક્યારે રહ્યું શહેર પોર;
 ગુણ જોવાને હું આવીયોરે, ધરનો ખનીને ચોરે. અં. ગુ. ૪૮

“વળતી લાડણીને શણગારીરે, પીઠી ચોળીને પાટ
 બેસારીરે” એ રાગ.

વાહાણ પોહોર્યું સમુદ્રપારે, નવ લાગી લગારે વારે;
 તર્ત ઉતારી નાંખ્યો માલરે, ભરી રાખ્યો કરી સંભાળરે. ૪૫
 એમ કરતાં ગયા ખડુ દંનરે, એક આંચો સોદાગર તંનરે;
 માલ દેખી થયો પરસંનરે, લેવા ધાર્યું પોતાને મંનરે. ૪૬
 તર્ત અંધો થઈને પડોચોરે, માલ લેતાં લગારે ન ખડોચોરે;
 ભરી માકલ્યો દેશ દેશરે, નવ રાખ્યો તણાં લંબેશરે. ૪૭
 પછી નાણું ગણીને આપ્યુંરે, શેઠે છુટનું થોડુંક કાપ્યુંરે;
 લેઈ ચાલ્યા તે ખંદર માંહીરે, જઈ મળીયા વણીકને તાંહીરે. ૪૮
 નાણું ભરીને લીધો પત્રરે, ઠામ લખાવ્યો પોતાનો તત્રરે;
 નામ હીરો ખરાવ્યું એ દેશરે, લીધો કાછીયા ફેરો વેધરે. ૪૯
 વેચે વંત્યાક કેરું શાકરે, રાખે ખરેખરો ડીમાકરે;
 ખડુ લેવા આવે ત્યાં જંનરે, રૂપ દેખી માટે સડુ મંનરે. ૫૦
 એમ કરતાં ગયા ખડુ દંનરે, એવે આંચો એક શેઠ તંનરે;
 ઘેર વીરો હતો ખડુ માટેરે, તેથી શાકનો પડતોતો તોઝરે. ૫૧
 માટે પુછતો પુછતો આંચોરે, હીરો તર્ત તાજુ શાક લાંચોરે;

શેઠે ઝાકલીયાં તે ઘેરે, પછી કીધી હીરાપર ઝાહેરે. ૫૨
 આજ નોતર તારે મારે, ઘેર શેઠેર ખધું જમનારે;
 ત્યારે હીરે કરચું તે કબુજારે, નવ કીધી લગારે લુહારે. ૫૩
 જોવા સંઘા નારીના ગુણે, માટે ખાતું પડે આ લુણે;
 એમ ધારી બેઠા તે મનરે, એવે અસ્ત પામીયો દનરે. ૫૪
 ત્યારે આવ્યું ત્યાં શેઠનું તેકુરે, હીરા માલ્યો વાશોને પેહેકુરે;
 નાત જમવા બેઠી છે સકુરે, ઉપમા હું અધીક શી કહુંરે. ૫૫
 માહે સોખી સજ્જન ખડુ આવેરે, ઝોઢી પીતાંખર તે લાવેરે;
 કઈક છેલીયા ખાજેવેશરે, ફેર છુટા મુકી શીર કેશરે. ૫૬
 કઈક ધાલ્યા ગણે ગળસ્થળરે, કઈક ખું ખું કરે પળ પળરે;
 કઈકે કીધું કપાળ સરસરે, જોઈ કામની પામે તરસરે. ૫૭
 કઈક નારી હોંડે હંસ ચાલરે, વારે વારે સમારતી ખાલરે;
 કઈકે દાંતી જડીતી રેખરે, જાણે શોભે છે સુવર્ણ લેખરે. ૫૮
 કઈકે અજન કીધું અદકુરે, ગાલ વચ્ચે શોભે શ્યામ ટપકુરે;
 કઈકે ઝોઢ્યા હતા સુભ સાળરે, કઈકે પેઠેરચું ચોળ કારવાળરે. ૫૯
 કઈકે પેઠેરી કંચન ભત ચોળીરે, કઈકે ઝોઢી ઝોઢણી રંગ ખોળીરે;
 કઈકે કેશ લટકતા મુકચારે, જાણે નાગ આવ્યાં ત્યાં ઝમુકપારે. ૬૦
 કઈકે પેઠેરચાં છે કલ્પા કાંખારે, કઈકે પેઠેરી છે કાંચળી લાંખારે;
 કઈકે પેઠેરચા કંચનના ચુડારે, ખાંહે ખાનુખંધન ખુડારે. ૬૧
 કઈકે સંથો ભરયો ખડુ સારેરે, શોભે સિંદુર માંહી રંગદારેરે;
 કઈને માયે જડીતજ ખારે, એક લટકે છે ઉપર મારે. ૬૨
 એમ શોભા તણી નહી પારે, નાત જમવા બેઠી એ વારે.

જને જોઈએ તે માગી લેછે, નામ દેઈને સાદ પાડેછે ૧૩
 એમ કરતાં ગઈ પોર રાતરે, ત્યારે જમી ઉઠી સડું નાતરે;
 હવે હીરા તણું શું થાયરે, કહે જયસંગ તે મહીમાયરે. ૧૪

“ઓખા કરતી અતી પોકાર હોરે હુડીના ગણા એ રાગ.”

ગત હીરા તણી શી થાય, સજ્જન સાંભળજો.
 કહું તેહ તણી મહીમાય, સજ્જન સાંભળજો. ૧૫
 નાત જમી ગઈ સડું ઘેર, સજ્જન સાંભળજો;
 હવે શીરે થઈ તહીં પેર, સજ્જન સાંભળજો. ૧૬
 વીતી ગઈ હતી પોર રાત, સજ્જન સાંભળજો;
 માટે એકી મુકી વિખ્યાત, સજ્જન સાંભળજો. ૧૭
 શેઠ સુતા પોતાને મેડેલ, સજ્જન સાંભળજો;
 કરે પોતે પ્યારીશું ગેલ, સજ્જન સાંભળજો. ૧૮
 ભુલી ગયા હીરાનું નામ, સજ્જન સાંભળજો;
 એવે રહી રજની એ જનમ, સજ્જન સાંભળજો. ૧૯
 ત્યારે શેઠ ઉઠ્યા ઉઠાર, સજ્જન સાંભળજો;
 ડોકું કાઢ્યું પ્યારીની પાહાર, સજ્જન સાંભળજો. ૨૦
 હીઠા હીરા તહીં તતખેવ, સજ્જન સાંભળજો;
 માલુ કરી શેઠ ત્યાં દેવ, સજ્જન સાંભળજો. ૨૧
 અસ્થા હીરા તું અડધી રાત, સજ્જન સાંભળજો;

ખેશી કેમ રહ્યો ગઈ નાત, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૨
 ત્યારે હીરો ખાલ્યો વયન, સગ્ગન સાંભળજો;
 સુણો નગરશેઠના તંન, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૩
 જ્યારે કરવું હતું આયું કાજ, સગ્ગન સાંભળજો;
 દીધું નોતર શીદને આજ, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૪
 આવી ખેશી રહ્યો અહીં રાત, સગ્ગન સાંભળજો;
 કાઢ્યો યુગો નહી નાત જાત, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૫
 ત્યારે ખેડો હું રાખી વિવેક, સગ્ગન સાંભળજો;
 રાખ્યો જાત તણો મં ટેક, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૬
 એવે ઉડી આપ્યા તમે ખાહાર, સગ્ગન સાંભળજો;
 ત્યારે પાખ્યો તમારો હું પાર, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૭
 ત્યારે શેઠ ખાલ્યા એણી વાર, સગ્ગન સાંભળજો;
 ઉઠ ઉજગ જો ભંડાર, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૮
 જોતાં મળે નહી લવલેશ, સગ્ગન સાંભળજો;
 ખાલી ઉજમ ખાળેવેશ, સગ્ગન સાંભળજો. ૭૯
 સુણો તાત તમે વયન, સગ્ગન સાંભળજો;
 વાત કહું રાખીને મંન, સગ્ગન સાંભળજો. ૮૦
 ચંદા પાસે લાડુ છે તણ, સગ્ગન સાંભળજો;
 સુણી ચંદા રૂઠી તતક્ષણ, સગ્ગન સાંભળજો. ૮૧
 ત્યારે ખાલી ઉઠ્યા ત્યાં શેઠ, સગ્ગન સાંભળજો;
 પાછા લેજો સવારે વું નેઠ, સગ્ગન સાંભળજો. ૮૨

તોય અંદા માને નહીં દેશ, સજ્જન સાંભળજો;
 આપું નહીં ઉજડ થાય દેશ, સજ્જન સાંભળજો. ૮૩
 કહી થાક્યા ચુક્યા સહુ જન, સજ્જન સાંભળજો;
 પછી કર્યું ફરી મિથાન, સજ્જન સાંભળજો. ૮૪
 અને જમાડ્યો હીરાને ત્યાં, સજ્જન સાંભળજો;
 પછી સુવાર્યો ચોકની માંહી, સજ્જન સાંભળજો ૮૫
 સુતા પછી તહાં શું થાય, સજ્જન સાંભળજો;
 કહે જયસંગ તે સહુ આંહી, સજ્જન સાંભળજો. ૮૬

“વર્ધસ્થુવ નથી થયો તું, હરીજન નથી થયો તું.”
 એ રાગ.

સુણજો સહુ જન સંસારી, સુણજો સહુ જન સંસારી;
 વરાણું અંદા ગુણ ભારી, સુણજો સહુ જન સંસારી. ૮૭
 નગરસેઠની પુત્રી કહાવે, અંદા જેતું નામ;
 પ્રીતવાળાને મળવા કાળે, પુરણ રાખે હામ. સુણજો ૮૮
 થોડો રાત જ્યાં રહી પાછલી, ત્યારે ઉઠી નાર;
 પ્રીતવાળાને મળવા કાળે, ઝટપટ થઈ તૈયાર સુ. ૮૯
 કડલાં પેડેમાં કાંપી પેડેરી, પેડેરમાં નવરંગ ચાર;
 સજ્જ થઈને સુંદરી ચાલી, રાખો મનમાં ધીર. સુ. ૯૦
 બાકાર આવીને જુએ ત્યારે, રાત ધણેરી ભાળી;
 સમસમ સમસમ સમસમ સપજો, જાણે નીશા કાળી. સુ. ૯૧
 દુરત અંદાખાઈ ત્યાં થોભ્યાં, મનમાં જાગી બીકડું.

શું કરે એ પ્રિતમ પ્યારા, લાગે ખીક અધિક. સુ૦ ૬૧
 એમ કરતાં અકળાઈને, પાછી વળવા જાય;
 તેવામાં ત્યાં હીરો દેખી, ખુશ થણેરી થાય. સુ૦ ૬૨
 અરે હીરાજી મારા ઉપર, કરો અતી ઊપકાર;
 મહેર કરીને મારી સાથે, આવો આણીવાર. સુ૦ ૬૩
 હામ આઠ હું તુંજને આપું, સાંભળ હીરા મન;
 પ્રીત કરીને મારી સાથે, આવો રૂડા જાન. સુ૦ ૬૪
 હીરો પણ ત્યાં ખુશ થઈને, જોવા ચાલ્યો ખેલ;
 હામ આઠ ઊઠતાં બઈને, કરતો ચાલ્યો ગેલ. સુ૦ ૬૫
 એમ કરતાં સોનીને ત્યાં, જઈને ઉભી એહ;
 હઠાડવાને કાળે અંદાવ્યનો કેવાં કેહ. સુણજો સૌજન સંસારી. ૬૬

“નેણે ઝોલો લાગ્યોરે, પનામાર નેણે ઝોલોરે એ રામ.”
 હઠા પ્રિતમ પ્યારા આજ, હેત જાણી માહચરં મારા રાજ;
 રાખો રહોયા મહીં કાંઈ લાજ, હેત જાણી માહચરં મારા રાજ;
 કરો પ્યારા જોખનનું કાજ, હેત જાણી માહચરં મારા રાજ. ૬૭
 આશ ભરી આવી અહીં, પાછું કેમ વળાય;
 રાત ધણી ચીતી ગઈ, માટે હઠો ગમ્મ તેમ થાય. હેત૦ ૬૭
 સારસડી છુટી પડે, રોઈ અરે તતકાળ;
 તેમજ હું અહીં એકલી, માટે રડતી ન રાખો આ કાળ.
 હેત૦ ૬૮
 આવાં વચન મુણો તહીં, સોની હઠ્યો તતકાળ;

તે દેખો ચંદ્ર કહે, નવ પાડો પ્રીતમ મને ફાળ. હેત૦ ૯૬

“વારૂ છું વીઠલર પાલવ નવ આલો.” એ રાગ.

જ્ઞાનીડો ઉઠ્યોરે, આંખ્યો ચોળંતો;

ખડુ પ્રિતે એતારે, ચંદ્ર જાળંતો. ૧૦૦

ખડુ અંધો ખનીનેરે, સુન્ના પાડંતો;

વેગે ચાલંતારે, કપડાં ફાડતો. ૧૦૧

ભીતે ભટકાતેરે, અંધો થઈ એતો;

ચંદ્રને મળવારે, આતુર થઈ ફરતો. ૧૦૨

મુખથી એમ ખાલેરે, પ્યારી પ્યારીજી;

ચંદ્ર કયાં ગઈછુરે, વાહાલી મારોજી. ૧૦૩

વેગે તું આવેરે, મળવા પ્યારાને;

નહીંતો દુઃખ થાયેરે, વાહાલા તારાને. ૧૦૪

તારા વીણછું હુંતારે, સારસ જ્યમ છુટું;

પડે હરણ હરણીયારે, રણે જેમ વીખુટું. ૧૦૫

એમ હું અહીં કાહાવુરે, કહું તને ઉઘાડું;

દુઃખમાંથી મુજનેરે, પ્યારી તું કાહાડું. ૧૦૬

તુંતો હિંમતનારે, હૈયીયારણ કહાયું;

હુંતો નામરદનરે, તુજ આગળ આવું. ૧૦૭

મોઢે મુજ ઉપરરે, મોઢે કરી પ્યારી;

કામસર ફરીરે, પીડ હજી મારી. ૧૦૮

તુજ વીણ આ જગમારે, કાઢને નવ ભાણું.

- ખીજી ડાઘ નારીરે, જુગમાં નવ ન્યાણુ. ૧૦૯
- પ્યારી તું હીંડેરે, હંસ તણી માલે;
મુઠ્ઠા મુજ બાગીરે, ડ્રસ્ટી જઈ ગાસે. ૧૧૦
- કંકણને ચુડીરે, તુજ કર ચળકે છે;
પાંદડીઆ કાનેરે, પ્યારી લળકે છે. ૧૧૧
- લેલાટે શેભેરે, ચંદર ચાંદેચો;
કર ઉપર ખળકેરે, પાણુ ઝલેલેચો. ૧૧૨
- તેથી મન મારેરે, માહ અતી પામ્યું;
તુજને દેખીનેરે, મુજ દુઃખ સૌ વામ્યું. ૧૧૩
- માટે તું પ્યારીરે, ખરૂર કરી આવે;
મુજ પ્યારા કેરે, આણુ શું ફાવે. ૧૧૪
- એવું કહી એણેરે, ચંદા ઝટ ઝાલી;
વળતી ત્યાં બેઠેરે, લીધી છે તાળી. ૧૧૫
- તે દેખી હીંડેરે, રીસ અતી આણી;
ચટ ફઈ ચંદાનેરે, ક્રોધ કરી તાણી. ૧૧૬
- કપમ ભુલે ભામતીરે, મુજને અહીં બાવી;
જો હોય તે અહીંપારે, દેને ચુકાવી. ૧૧૭
- નહોં તો નહીં છોકુરે, હાથ હવે તારો;
કપમ અખળા બાળારે, જીવ ખાજે મરો. ૧૧૮
- મારે ત્યાં ચંદારે, ક્રોધ કરો બાલી;
મુક મુક એ મુરખારે, કર તુટી ચોળી. ૧૧૯
- તુજને કાણુ લાન્યુંરે, અહીંયાં આત્મારે;

- જાજા ઝટ ચાલ્યો, ગદ્દા આ વારે. ૧૨૦
 તોએ ત્યાં હીરોરે, હઠ કરી ઉભો;
 અંદા ગુણ જોઈનેરે, દુઃખ મહીં હુખ્યો. ૧૨૧
 વાખ્યો સૌ રંગેરે, કાળ અતી કાળો;
 માટે દે હીરોરે, ત્યાં તેને ગાળો. ૧૨૨
 ત્યારે ત્યાં અંદારે, ખાલી ક્રોધ કરી;
 કુયમ કુયમ આ મુરખારે, જાએ છે ઉતરી. ૧૨૩
 લે લે શું માગેરે, ખાલ અહીં આપું;
 ગુણ તારા જોતારે, થઈ આવ્યું માપું. ૧૨૪
 એમ કહીને એણે, વાળી કર લીધો;
 લે લે શું માગેરે, એમ કહી દીધો. ૧૨૫
 તે લેઈને હીરોરે, કર છોડી દીધો;
 વળતાં શા એણે, મનસુખા કીધો. ૧૨૬

વળણુ.

ક્રોધ ભર્યો ચાલ્યો તહીં, હીરોધર ભણી જાયરે;
 ત્યાં તેના મનડા તાણી, ગત હવે શી ચાકરે. ૧૨૭

“ઓખા કહે છે સુણ સાહેલી, લાભ નાથને વેહેલી વેહેલી”

અ રાગ.—વેરાડી.

જોઈ હીરાને મગ્ન છે રીશ, ઠેઠ અંચુલાધી ચીશ.

આવી નારી હું કાઈ નવ ભાણું, જોને કરમ કરેછે કાણું. ૧૨૮
 મહેલી પરણવો પતી પરગામ, જનર રમ છે રાખી હામ;
 નવરાખે એ કાઈની માત્રા, લાવી અવગુણ ક્યાંથી આ માત્રા. ૧૨૯
 ધોક ધોક તને ધોક નારી, નથો તુંતો મને વરનારી;
 હુંતો ભાણતો હતોજ કહેવું, આતો નીકળું જોવા જોવું. ૧૩૦
 મોટે માંડે નહીં એ કામ, નવ ભાણું હવે તુજ નામ;
 તારે સુજતે સુજતું કરજે, વર ખીજે જોઈને વરજે. ૧૩૧
 હુંતો પરણું નહીં તુજ સાથે, નવ કરું મેળાપો હથે;
 એમ કરતાં અતોશે વિનાય, આત્યો હીરાને ધડધડી તાપ. ૧૩૨
 તેથી ખિશુદ્ધ થઈને તે પડોચો, ધરાણી ઉપર ખડુ રડવડોચો;
 પછી જ્યારે આભ્યાં હોશ હામ, ત્યારે જવા ધારણું આપ ગામ. ૧૩૩
 ત્યારે વેશ ટાળ્યો કાઢીયાનો, સાચે સાચો લીધો શેઠીયાનો;
 માલ લેઈ ભર્યા ખડુ વાહાણ, પોહોર્યાં સુરતમાં નિરવાણ. ૧૩૪
 પછી ઉતારી નાંજ્યો માલ, માંડ્યો વેચવા ત્યાં તતકાણ;
 એવે આભ્યાં વણિતર સડુ, દેખી ખુશ થયા શેઠ ખડુ. ૧૩૫
 ખાશ્યા કુલ તોરાં ખડુ માથે, શેઠ ઘેર આભ્યા સડુ સાથે;
 દેખી ખુશ થયાં સૌ જન, માત્ર અતી થયાં મગન. ૧૩૬
 વળતી ગયા ખડુ ઢીન વહી, ચંદા ભરજોખન વશ થઈ;
 મોટે લેવાં હવે તો લગન, જોયો નિવત રહે મન. ૧૩૭
 એમ ચતુરશા ચિતવે છે, લગન લગન રટણ કરે છે;
 પછી તેડાવી જોશીને તર્ત, પ્રિતે પુછેછે સુભ મહુરત. ૧૩૮

વલણ.

ચાંદને પરજાવવા, પુણે સુખ મહુરતરે;
પુણી કંડાતરો માકલી, વેગે શહેર સુરતરે. ૧૩૬

“વળતી લાડડીને રાણગણીરે પીઠી ઝાળીને
પાટ બસારિરે” એ રાગ.

લખી કંડાતરો બહુ પ્રાતરે, પોહો ચી સુરતમાં સુખ રીતરે;
વાંચી શેઠ કહે મન સાથરે, કેમ લગન થશે એહ સાથરે. ૧૪૦
એ શું પરણું નહીં નિરધારે, ખરેખરે કહું આ વારે;
તારે મન ગમ્મ તે કરજેરે, ખોળે વર જોઈને વરજેરે. ૧૪૧
નવ રાખીશ અહીંની આશરે, કર ખીજે ઠકાણે તપાસરે;
જોયા ખરેખરા તુજ ગુંજારે, ભરી ભાગિની ભર અવગુંજારે.
માટે મારો નહિં એ ધરમરે, કહુ હવે મુકી સંકુ શરમરે;
લખો પત્ર આ પડયા સાથરે, નવ લખોતો લખું હું હાથરે. ૧૪૩
ત્યારે વાણીતરો સહુ ખોલ્યારે, કાણે અંતરના પટ ખોલ્યારે;
આજ આવડા કેમ ઉદાશીરે, શેઠ પુરી ઉદાશી ભાશીરે. ૧૪૪
વાંક સંસરા તણી શો પડોચાર, નેથી જીવ બહુ ચડબડોચારે;
સાચે સાચું કહે આ વારે, લાજ લગાડો નહિં લગારે. ૧૪૫
ત્યારે માણકશા સુખ રીતરે, કહે સાંભળો સૌ એક ચિતરે;
મરો વાલાજી ભરી હું અહીંથીરે, ત્યારે ખાટ આવીતી એ ઠ
હીંથીરે. ૧૪૬
જઈ દુતરીયા પાર શહેરે, ત્યાં તો કેવી થઈતી પિરે;

જોધા કાઠીયાનો મં વેશરે, વાત જુઠી નહિ લવલેસરે. ૧૪૭
 વેચું વંત્યાકનું સસં શાકરે, જોધી વાગી ગઈ શહેર હાકરે;
 અમ કરતાં ધણા હીન કેરે, નાત અતુરશા ઘેર તેરે. ૧૪૮
 જોધી જોઈએ શાક અપારે, શેઠ તંન આંચો એ વારે;
 લેઈ માકલાંચું તે ઘેરે, પછી દીધી મારાપર મહેરે. ૧૪૯
 કહે જમવા આવજો તુંપરે, હેશિ હીરા કડુ છું હુંપરે;
 એવી શેઠની પેખી પ્રીતરે, જવા ધારયું મં તહાં અચીતરે. ૧૫૦
 પછી નાત જમી રહી જપારે, ઘેર થકી ગયો હું ત્યારે;
 જઈ જોયું તો ન મળે કાઠરે, હુંતો શરમાઈને રહ્યો જોઈરે. ૧૫૧
 એવે શેઠની દ્રશી થઈરે, પછી રાતે કરીજ રસાઈરે;
 તેહ જમી સુતો હું ખાહારે, વળતી મંદા ઉઠી એ વારે. ૧૫૨
 ભરી ડાળા મહોં મિથાનરે, માંડી પાર કને નાદાનરે;
 આવી આંખંગી ઉગર ખાહારે, ત્યાં તો દોઢા ઘણા અંધકા
 રે. ૧૫૩

તેથી ધર ધર ખુજો કાપો, કહે હવે વત્તે શી થાયો;
 એવે દેખી મને કહે નાર, સાથ આવો તમે આ વારે. ૧૫૪
 તેથી હું પણ સોંદરો સાથ, ગાંડી નારી નાદાનનો હાથરે;
 લઈ સોની તણે ઘેર ગઈરે, જઈ આકુળ વ્યાકુળ થઈરે. ૧૫૫
 સોદ કરી ઉઠાડ્યો પારે, પાર ઉઠ્યો થઈ ભરથારે;
 ખાંને એક ખીજને મળીયારે, પ્રીતે પ્રેમ પાસમાં ગળીયારે. ૧૫૬
 એવે ગાંડો મં તેનો હાથરે, કેમ અમ્મો કીધોતો સાથરે;
 આપ આંટા તણે મને ધનરે, ત્યારે તેણે વિપારયું મંનરે. ૧૫૭

પાસે હાથ મળે નહી કાંઈરે, ઐમ જારી નળી* આપી આંહીરે;
 તેહ લેઈ આંચો હું ઘેરે, એવી બની હતી તહાં પેરે. ૧૫૮
 માટે પરણુ નહી એ સાથે, નવ કરે મળાવો હાથેરે,
 નારી નાશન છે એ માટેરે, નવ એસુ હવે એક પાટેરે. ૧૫૯
 ત્યારે વાણીતરે સહુ બાંહેરે, કાઈ આવે નહિ તમ તોલેરે;
 વાત રાખા સહુ પેટ માંહીરે, નવ કરો હુઘાડી કાંઈરે. ૧૬૦
 એથી આંખરે જનમે તમારીરે, માટે રાખીએ છીએ વારીરે;
 નવ કરે થઈ જે સગાઈરે, એતો લેલાટ માંહી લખાઈરે. ૧૬૧
 માટે જનન કરો તઈયારે, નવ લગાડો હવે વારે;
 જો લગન આઢી રહી થોડીરે, માટે જલુ હવે જનન જોડીરે. ૧૬૨
 સુણી સેઠે આંખો અભિપ્રાયરે, કહો ચાકરને સજ થાયરે;
 વળી તમે જનમો વળ જોઈરે, જનને સુંસરો રહે નહી કાંઈરે. ૧૬૩

વળણુ.

વાણીતર સહુ સાંભળી, આનંદ કરતા જનયરે;
 જનન જોડાયા ઠારણે, રીત હવે શી થાયરે. ૧૬૪

દોહરા.

સગાં સેડોદર શેઠનાં, મિત્ર મિત્રની નાર;
 સોંઠાડી એ સર્વને, કરી જનન તૈયાર. ૧૬૫

મામેરે મેંધા મુલનું. એ રામ.

જનન જોડી આલ્યા સહુ સારથી, હાઈરે હરખ ન ખાય ખ
 સીત, માણકશાની જનનમાં

મળીયા શોખી સજ્જન સહુ સંગતી, રાખે માણકશાપર

પ્રિત; માણકશાની જનમાં. ૧૬૬

શોભા સાખી સજ્જનની હું શી કરું, માથે ઘાધી આપ્યા

સૌ માળ; માણકશાની જનમાં;

જનમા જરકશીના અંગ શોભતા, કીધી કેશર આડ કપો

ળ માણકશાની જનમાં. ૧૬૭

કઈકે રત્ન જડીત લીધા વાટવા, શોભે ઉપર હીરના ગુચ્છ

માણકશાહની જનમાં;

કઈકે વાળ ઝોળ્યા અતી ઝોપતા, ઝોળ્યાં થંભ અને મુ

ખ મુછ માણકશાહની જનમાં. ૧૬૮

કઈકે કંદોરા કંચનના પેઢેરીયા, કઈકે ગળે ગળચવા સર

માણકશાહની જનમાં;

કઈકે કસખી કારનાં પદ પેઢેરીયા, કઈકે પેઢેર્યા ગુલાખી

હાર માણકશાહની જનમાં. ૧૬૯

મળી જનમાં મિત્રોની ભારજ, ગાય ઉલટથી બહુ ગાન

માણકશાહની જનમાં;

સાણ કંચનના પેઢેરી કામની, કરતી મિત્ર સમીપે સૌ સા

માણકશાહની જનમાં. ૧૭૦

કાઠે કાઠલ આઠેલ આપમાં, શોભે મૃગાનેણી મુખ

મંદ માણકશાહની જનમાં;

પેઢેરી કંચન જત ભરી કાંચળી, સ્વામી સામું જોઈ હશે

મંદ માણકશાહની જનમાં. ૧૭૧

યોળી વાળ્યા છે કેશ અંખોડલા, સ્નેહ ભરીયલ સિંદુર
 ખુબ માણકશાહની જનમાં;
 પેઢીયાં માણુષણો અતી આપતાં, આપે ધંદ્રપરી આપે
 હુબ માણકશાહની જનમાં. ૧૭૨
 યોળી સુરતી શેઠની સુંદર જન સૌ, જઈ પેઢોઆ છે
 બંદર પોર માણકશાહની જનમાં;
 હવે કંપા તરફ કેવી રીતનો, થઈ રહ્યો છે મંડપનો સ્તર
 માણકશાહની જનમાં. ૧૭૩.

“વળતી સાડણીને શણુગારીરે પીડી યોળીને
 પાટ બેસારીરે.” એ રાગ.

શેઠ મંડપ રચીએ છે સારો, એક ચોરીનો સ્થાનિએ ન્યારો,
 માંહેરત જડીત રૂડા સ્થંભો, દેખી હીલ થાયે બહુ સ્તંભધરે. ૧૭૪
 ખાંદ્યા ચરદવા બહુ સારો, લાંબા તખ્તા લાગે છે પ્યારો;
 હાંડી અમરખ બળકે આઝરે, જોઈ પેરીના હીલડા દાઝધારે. ૧૭૫
 ચોખી ચાદર માંહી પથરાવોરે, મુકયા ખાજોઠ હપર લાવીરે;
 માંહે મુકીએ કાય પુતળીએરે, દીવો દેખી લાગે બળમળીએરે. ૧૭
 ભીંતે કનક તણી ગાર હોધોરે, ચિત્ર ચિત્રાવી શોભા ફીધોરે;
 હીધા કંકુ તણા બહુ પાપારે, શોભે સુંદર રંગોત છાપારે. ૧૭૭
 વાગે વીધવોધના ત્યાં વાજ્જરે, લાવી ફુલ મુકાબો છે તાજારે;
 નાચે અપસરા આનંદ ભરતીરે, માટા માટા તણાં મન હરતીરે. ૧૭૮
 ગાય ગોત ઘણાં રૂપાળોરે, તાળ મરદંગ સારાં ભાળ્યોરે;
 દ્યાંતો કેળોના થંભ રોપાળોરે જોઈ સજ્જનને મન ભાળ્યોરે. ૧૭૯

અગે અતાર હંટક કોપારે, મન માનવીના હરી બીધારે;
ત્યાંતો કામનીઓ સદુ ગાયરે, હવે કન્યાને પીઠી ચોળાયરે. ૧૮૦

ગણેશ વધાવવાના ગીતનો રાગ.

નારી બની છેલ કાંકડીરે, જાપ પીઠી ચોળવા કાજ, મંડપમાંહી આપતીરે
હીન હીવાળીથી બહુરે, હરખ વધ્યો છે આજ, મંડપમાંહી ૧૮૧
તેલ ધાલી નાવણ ક્યુરે, ગાય માનુની મંગળ ગીત, મંડપ માં
પેટેયું પાનેતર કાચળીરે, વધ્યો હર્ષ અતીસ મિત, મંડપ ૧૮૨
કલાં કાંબીને સાંકળારે, હર્ષએ મુલાખી હાર, મંડપ ૦
કુલ અંગુઠાચોને આંઝરારે, એનો ધણિ ધમકાર, મંડપ ૧૮૩
હાથે પાનુબંધ ખેરખારે, કાને કળા કુલ સોહય, મંડપ ૦
આંખમાં અંજન આંજીયુરે, તેહદેખી સરવજન સોહય, મં ૧૮૪
કેશને વાંકે અંખોડમેરે, બાંધી માતીની સેર; મંડપ ૦
ચુરો ચળકતી આપનેરે, પેડેરચો આપાવી રૂડી પિર મં ૧૮૫
પાન ચાવે વળી પ્રમદારે, કરતી અતી કલોલ; મંડપ ૦
જેબનવંતો ઝળકતારે, એને વરસ થયાં છે સોળ, મંડપ ૧૮૬
વળતી વરને નવરાવવાર, નારી ભેગી થઈને જાય, મંડપ ૦
નવરાંચો વરને જુગનીએરે, પછી જનન ભલી જોડાય, મં ૧૮૭
વળણુ.

જનન જોડાવી બાવીયા, હીધું કન્યા કાનરે;

પછી વેવાણી પ્રીતથી; કેવાં ગાય ત્યાં ગાનરે. ૧૮૮

જમાઈડા તું દેશે દેશ અથડાતોજ,	
જમાઈડા તું કન્યા જોવાને જાતોજ.	૧૮૬
જમાઈડા તું ઘેર નિરાંતે નવ ખેડોજ,	
જમાઈડા તું પરધર ઠેલી માંહી પેડોજ.	૧૮૭
જમાઈડા તું સુખે સુતો નવ ઘડીજ,	
જમાઈડા તું બહુ બહુ હાંકતો બડીજ.	૧૮૮
જમાઈડા તું કન્યા કન્યા મુખ જાંખેજ,	
જમાઈડા તું રોતો કન્યાને ડંખેજ.	૧૮૯
જમાઈડા તેં લાડી અમારી લીધીજ,	
જમાઈડા તેં છેતરપંડો કીધીજ.	૧૯૦
જમાઈડા તેં પ્રીત પરાણે કરીજ,	
જમાઈડા તેં લાગ અમારી હરીજ.	૧૯૧
જમાઈડા તું હવે નિરાંતે ખેસજ,	
અંધા થઈને પરધર માંહી નવ પેસજ.	૧૯૨
જમાઈડા તેં કર્યાં હશે કાંઈ પુન્યજ,	
ત્યારે આવા કન્યા મળી તને પુન્યજ.	૧૯૩
જમાઈડા તું હવે સુખથી સુજેજ,	
આવી કન્યા મળી દેવસ્થાન પુજેજ.	૧૯૪
હવે જમાઈ ઘેર ઘેર નવ અથડાતોજ,	
આવા કન્યા મળ્યે મજાં નવ ખાતોજ.	૧૯૫
જમાઈડા તું હવે સસારમાં રહેજેજ,	
જેસગ કે લાડીને માન દેજેજ.	૧૯૬

દોહરો.

કન્યાની તરફેણનાં, ખેડાં બનીને સુપ;
ત્યારે જનરડી તહાં, ગાએ ગીત અનુપ ૨૦૦

- (વરની તરફેણનાં બધરાં ગાય છે, રાગ હુપર પ્રમાણે.)
- લાડી તારો ખાપ દેશે દેશ જતોણ,
તોય તારો કંથ કોઈ નવ ધાનાણ. ૨૦૧
- લાડી તારી માતા અતિ અકળાતીણ,
વર જોવા દેશે દેશ અથડાતીણ. ૨૦૨
- લાડી તારો અંધવ તને બહુ ખીજેણ,
તેહ દેખી ભોળાઈ તારી રાજેણ. ૨૦૩
- લાડી તારી સગાઈ કોઈએ નવ કરીણ,
ત્યારે તારા ઉપર દયા અમે ધરીણ. ૨૦૪
- લાડી તેંતા લાડાને છેતરીયોણ,
અંધો થઈને લાડી તુજને વરીયોણ. ૨૦૫
- લાડી હવે તારું કરમ ઉઘડીયુંણ,
ત્યારે તને આયું રતન આજ નડીયુંણ. ૨૦૬
- લાડી હવે સુજે સંસાર તું માણ્યણ,
જેથાંગ કે પરણ્યા સાથે પ્યાર આણ્યણ. ૨૦૭

“વળતો લાકણીને શણગારીરે, પીઠી ચોળીને પાઠ
એસારીરે” એ રાગ

ખીત ગાઈ રહી વેવાણીરે, ઠાઠ રાત તણી શો આણચોર; ૨૦૮
 મળી મનુનીચો મહસેટાળેરે, ખતે માણકશાહને ખાળેરે ૨૦૯
 એમ કરતાં ગઈ પેટોર રાતરે, થપા માણકશાહ વિખ્યાતરે;
 મળી માનુનીચો સૌ કહે છેરે, શેઠ પ્રિતકરીને સુગિછેરે. ૨૧૦
 આજ સુજો આ સામ્ર મોહોલરે, જાણે આપી અમાને પ્રાણરે;
 ત્યારે શેઠ વઘા નહીં વાળરે, ધડી એ તણ થઈ નિરવાળરે. ૨૧૦
 તેથી સાહેલીચો સમજવેરે, મોટાં મર્માળાં મહસ કહાવેરે;
 તોય સમજે નહીં કોઈ શાહરે, જુએ માનુનિઓ મન રાહરે. ૨૧૧
 એમ કરતાં ગઈ અતો રાતરે, એવે આવી કન્યાની માતરે;
 દીધા ઠપકા શેઠને ભારેરે, ત્યારે જવા ધારયું તે ઠારેરે. ૨૧૨
 ચાલી સાહેલીચો સૌ સાથે, ગાલી એક ખીજનનો હાથે;
 જોડે માણકશાહ સુખ રીતેરે, ચાલે પ્રિત ધરી બહુ ચિતેરે. ૨૧૩
 એમ કરતાં ગયાં સૌ મોહોલેરે, ત્યારે સાહેલીચો શું ખાસેરે;
 ઊઠ અંદા ઊઘાડ કમાડે, આજ માન અમારો તું પાડે. ૨૧૪
 લાખાં સ્વામી તારો સમજવેરે, માથાકુટ અતીશે કહાવીરે;
 સુણી અંદા થઈ ચકચીતરે, હઠી ઉઘાડવા ભયખીતરે. ૨૧૫
 આવી ઉઘાડયું એણે એ દ્વારે, કે ત્યાં પતી દીઠાં નિરધારે;
 તેથી અંદા અતીશે હરખેરે, સામું જોઈ જોઈને નિરખેરે. ૨૧૬
 ત્યારે સાહેલીચો સૌ ખાલીરે, ખાલ પ્રીતમશું પ્રીત ખાલીરે;
 આમ ઉભે રહ્યે શું થાયે, એવે માણકશાહ માંહી જાયે. ૨૧૭

મ્હોલ જોઈ થયો ચક્રાતરે, ઠાકી વિવિધ જાતની રીતરે;
હાંડી ઝમરૂપ શોભે મારારે, જોઈ પ્રાણને લાગે પ્યારાં. ૨૧૮
કુલ સોત બીછાવો સેજરે, લાવી લવીંગ એળકી મીંજરે;
ખાઈ ખૂખી કરી એહ જાણેરે, પછી ચંદા પ્રિતેશું ભણેરે. ૨૧૯
દોહરો.

ચંદા મુખ એમજ ભણે, સાંભળજો મુજ નાથ;
ચોપટ આપણુ જોડીએ, પાસા દ્યોને હાથ. ૨૨૦
વૈરણવ નથી થયો તુંરે, હરીજન નથી થયો તુંરે એ રામ.
ચોપટ જોડો મારા નાથ, ચોપટ જોડો મારા નાથ;
પાસા દ્યોને પ્યારા હાથ, ચોપટ જોડો મારા નાથ. ૨૨૧
એક પાસણ તમે જોસજો, બીજી પાસે હુંય;
હાર જીતની રમત રમતાં, થવાનું છે શુંય, ચોપટ. ૨૨૨
માણકશાહ—અરે પ્યારી તું સાંભળ મારી, મુખથી કહુંછું વાણ
હાર જીતની રમત રમતાં, પાંડવની થઈ હાણ. સમજો ચંદા
ખાઈ મનમાંહી, સમજો ચંદા ખાઈ મનમાંહી; હુંતોં
રમનારો નહીં કાંઈ, સ. ૨૨૨.
ચંદા—અરે નાથજી આવા ક્યાંથી, કંજુસ થઈ આવ્યા;
વીશ માહોરની હાર જીતમાં, કઠણ કુપમ કહાવ્યા. ચો. ૨૨૩
માણકશાહ—હારે તો હું ક્યાંથી આપું, પ્યારી વુજને ઠામ;
મઠિ ચોપટ રમવાની હું, નથી માલતો હામ. સમજો. ૨૨૪
ચંદા—અરે નાથજી શું બોલોજો, કંજુસાઈના બોલ;
જાનામાના બેસી રહેને, લાજ મરયે માહોલ, ચો. ૨૨૫

ભાણકશાહ—તારે તો તે તૂણને તોલે, મારે મરે સમાન;

માટે રે તું મનમાં નારી, રાખ લગારે ભાન. સમજી. ૨૨૬

ચંદા—અરે નાથજી હું હારીશ તો, આપીશ તમને દામ;

પણ કદાપી તમે હારશો, તો નહીં લઈ હું દામ. ચો. ૨૨૭

ભાણકશાહ—અરે પ્યારી તું સાંભળ મારી, રમવાની કહું વાણ;

મેં આનાની હાર જીતમાં, હા કહુ છું નીરવાણ. સમજી. ૨૨૮

ચંદા—અરે નાથજી એ શું ખોલ્યા, મેં આનાની વાત;

મારે કરમે આવો ક્યાંથી, શોધી લાવ્યા તાત. ચો. ૨૨૯

ભાણકશાહ—સાંભળરે તું ચંદા નારો, મેં આનાની હોડ;

રમવું હોયતો આવો જીતે, નહીંતો પોહોર્યા કાડ. સમજી. ૨૩૦

ચંદા—અરે નાથજી એ ખોલતાં, શરમાયા નહીં ક્યમ.

હારો ત્યારે હું નહીં લેઈ, ભાગો મનનો લમ. ચો. ૨૩૧

ભાણકશાહ—કોડ ઉપાય કરે તું પ્યારી, પણ રમનારો નહીં;

મેં આનાની હોડ હોયતો, મેલો ચો. ૨૩૨

કવી—એવું સુંણીને ચંદા નારી, થઈ ગઈ ચિંતાતુર;

જે શંગ કે ચો. ૨૩૩ રમવાને, ઘડી શોકાતુર. સુંણી સજ્જન

સૌ સારા, સુંણી સજ્જન સૌ સારા, રૂવેચંદા ચો. ૨૩૪

દોહરો.

ચો. ૨૩૫ માંડી ચોંપથી, રમવા ખડાં એહ;

ભાણકશાહ ત્યાં હારોયા, ચંદા કવું કેહ. ૨૩૫

ગુરુ ગોવીંદને હું નમું વણુઆરારે. “એ રામ”

નાથ તમે હારી ગયા હોડે રમતરે,

જાંતો ચોપટ માંડી આજ, ભુલે ભમતારે;
 કાઈ દાન હું નવ ગેલતી હોડે રમતારે,
 કરચું આગધટતું આ કાજ ભુલે ભમતારે. ૨૩૫
 દામ આઠ તમે હારીયા હોડે રમતાં,
 થઈ ગયું એ ખાટું કાજ ભુલે ભમતારે;
 માટે તમે મારા નાથજી હોડે રમતારે;
 દામ દોશી નહીં એ આજ ભુલે ભમતારે. ૨૩૬
 ત્યારે માણિકશહુ ખાલોયા સુણ નારીરે,
 ક્રમ કરું હું મિત્ર્યા વચન વિવેક ધારીરે;
 શહેર સુરતમાં હું વસુ સુંણ નારીરે,
 કહાવું માતીશાહુનો તન વિવેક ધારીરે. ૨૩૭
 અ માં અતી શી હાર છે? સુંણ નારીરે,
 આપું હોય કહી હજાર વિવેક ધારીરે;
 એવું કહી ત્યાં શેઠોએ સુણ નારીરે,
 વાળી કાઢી ગજવા ખાહાર વિવેક ધારીરે. ૨૩૮
 સે સે આપું હું તુજને હો નારીરે,
 મારા હારયા કેરા દામ વિવેક ધારીરે;
 એમ કહી વાળી ખરી સે આ નારીરે,
 વળતી વક્ષા અરેરે રામ વિવેક ધારીરે. ૨૩૯
 ત્યારે નારી ત્યાં ખાલોયાં હો પ્યારારે,
 ક્રમ કાઢયાં શોકાતુર વેણ વાલા માત્રારે;
 શોર પડ્યો વાંક આહુરો હો પ્યાયરે,

- જોથી રકત કર્યાં આ નેણ વાલા મારારે. ૨૪૦
 ત્યારે તહાં શેઠ ઝાલીયા સુણ નારીરે,
 વાત માંડી કહુંડું આજ વિવેક ખારીરે;
 વરી હતો ઘેર તાહપરે સુણ નારીરે,
 ત્યારે આલ્યો હું જમવા કાજ વિવેક ખારીરે. ૨૪૧
 નાત જમી સહુ ઘેર ગર્ધ સુણ નારીરે,
 ત્યારે વોતી ગર્ધ મધરાત વિવેક ખારીરે,
 જમ્યા વિના ત્યાં હું રહ્યો સુણ નારીરે,
 એવે ઉઠ્યો તારો તાત વિવેક ખારીરે. ૨૪૨
 ઉઠ્યા મને ત્યાં દેખીને સુણ નારીરે,
 શેઠ ઉઠી આવ્યા તતકાળ વિવેક ખારીરે;
 પુછ્યું મને જમવા તણું સુણ નારીરે,
 પછી ઉઠાડી ઉજમ પાળ વિવેક ખારીરે. ૨૪૩
 તેણે જોયું ભંડારમાં સુણ નારીરે,
 જોતાં મળે નહીં માંડી સેથ વિવેક ખારીરે
 ત્યારે ઉજમ ઝાલી તહીં સુણ નારીરે,
 નાત મંદા પાસે છે શેથ વિવેક ખારીરે. ૨૪૪
 પછી તને ત્યાં પુછીયું સુણ નારારે,
 ત્યારે થઈ તું કીધાતુર વિવેક ખારીરે;
 ત્યારે પછી તું ત્યાં થકી સુણ નારીરે,
 જાડી ઉઠીને આંવી ખાહાર વિવેક ખારીરે. ૨૪૫
 પછી મને સાથે સેઈ સુણ નારીરે,

માલો શોખી સોનીને દ્વાર વિવેક ધારીરે;
 ત્યારે ગપા પછી તેં મને સુણ નારીરે,
 વાળી આપીને કાઢ્યો બાહાર વિવેક ધારીરે. ૨૪૬
 હામ આઠ બદલે મને સુણ નારીરે;
 વાળી કાઢી આપી એ વાર વિવેક ધારીરે;
 રાખા હતી જ એહન સુણ નારીરે,
 કરી જુકનીથી જતન અપાર વિવેક ધારીરે. ૨૪૭
 હામ આઠ હું હારીયો સુણ નારીરે,
 અને જીતી તું ચંદા નાર વિવેક ધારીરે;
 તેહ બદલે આ તુજને સુણ નારીરે,
 તારી વાળી આપું આ વાર વિવેક ધારીરે. ૨૪૮
 માટે તને હું શું કહું સુણ નારીરે,
 હીસે હીનગીર હું હું અપાર વિવેક ધારીરે.
 ગુણ તારા હું શા ગણું સુણ નારીરે,
 શિક શિક તારો અવતાર ચંદા નારીરે. ૨૪૯

વળણ.

એવું સુણી ચંદા તહીં, ધઈ ગઈ શોકાતુરે;
 જનસંગ કે પાછળ પછી, રવે સાગર પુરે. ૨૫૦

ફરી હવે ફારખસ જેવોરે, અમલદાર નહીં મળે
 એવોરે. એ રાગ.

અરે દીન સપરખે, થયું આયું મારા કરખે. ૨૬.

નહોંતો મને સોઠ ચોપટ સુજત, રમવાની આ કામ;
 કરમ તાણા સંતોગે રહેજે, લીધુ મેં એનું નામ. અરે૦ ૨૫૧
 સારે અરે વળી હોડજ બકલો, પ્રાણ પીડુંતી સાથ;
 જોયો કરો આવું દુઃખ નીપજી, વઘાણા મારા હાથ. અરે૦ ૨૫૨
 હવે મારે જીવે શું કરવું, આવા પીડિતી સાથ;
 એને હવે પડેના ન મુકાએ, ગાલ્યો ચોરીમાં હાથ. અરે૦ ૨૫૩
 માટે હવે મરવા વિના કાંઈ, ઉપાય બીજો નહોં;
 શું કરેં એ કીરતાર ડાખ્યા, રહેવાયે નહોં આહી. અરે૦ ૨૫૪
 એવું વહી ચંદાવાઈએ જીભ, કરડી કાઢ્યો જીવ;
 મરતી વખત એ એમ વહી જો, શુંય કરેં એ શીવ.
 અરેરે દીન સપરજરે થયું૦ ૨૫૫

વળાણ.

ચંદા જીભ કરડી તહોં, મરણ પામી એ વાર;
 તે દેખી જપસંગ કહે, શેઠ થયા શોકદાર. ૨૫૬

રાગ મલાર.

માણકશાહ પુછે તહોં હો ચંદારે,
 કેમ ખરાણી ઢળી છું તું અહોં હો ચંદારે. ૨૫૭
 શુંરે કીધું મેં જુજને હો ચંદારે,
 જોયો ડાખ દીધો મુજને હો ચંદારે. ૨૫૮
 વારે જ્યારે મરવું હતું હો ચંદારે

ત્યારે પરાણુ આ નોહતું હો અંદારે,	૨૫૬
હો દેખને તું ગઈ હો અંદારે,	
ખરેખરી વેરાણ તું થઈ હો અંદારે,	૨૬૦
આળ મુકી મુજ શીર તું હો અંદારે,	
ગઈ ભવ સાગર તરી તીર તું હો અંદારે,	૨૬૧
મેલે ભવ મે શું કર્યું હો અંદારે,	
જેથી પાપ આથી આજ આ તર્યું હો અંદારે,	૨૬૨
મરી અને મારી ગઈ હો અંદારે,	
હવે જુડી વલે મુજ થઈ હો અંદારે,	૨૬૩
સવારમાં હું શું કરું હો અંદારે,	
શુંજ મુખ દેખાડી હું રહું હો અંદારે,	૨૬૪
સખી સહુ તુજ આવીને હો અંદારે,	
તારી ખપ્પર પુઝે પ્રિત લાવીને હો અંદારે,	૨૬૫
મારે કરું શું હું તેહને હો અંદારે,	
કેમ સમજાવી શકું હું એકને હો અંદારે,	૨૬૬
માલ અત્રી કાંઈક જાણને હો અંદારે,	
તારી ગુહ્યતી વાત તું જાણને હો અંદારે,	૨૬૭
ભાન વગર થઈ ભિંપ તું હો અંદારે,	
કેમ પડી રહી કરું શું હો અંદારે,	૨૬૮
મુખ તારું મહસ જાણતું હો અંદારે,	
કેમ બંધું અત્યારે અજાણતું હો અંદારે,	૨૬૯
નેણ તારાં જે આ તામતાં હો અંદારે,	

કેમ પડ્યાં અત્યારે આ મીંચતાં હો અંદારે,	૨૯૦
હાથ તારા જે આ હાલતાહો અંદારે,	
કેમ સ્થીર અત્યારે આ ભાળતા હો અંદારે,	૨૯૧
સુરખો જે આ મુખ શોભતી હો અંદારે;	
કેમ ઉભટી અત્યારે એ ઝોપતી હો અંદારે,	૨૯૨
શબ્દ બાણ સુગી માહચરાં હો અંદારે,	
શું આ શીતળ બન્યાં ગાત્ર તાહચરાં હો અંદારે,	૨૯૩
એમ કહી એક બમખી હો અંદારે,	
શેઠ ઢોળે અંદારે અમખી હો અંદારે,	૨૯૪
તોપણ તે હાલે જહીં હો અંદારે,	
તારે શેઠની હામ હારી ગઈ હો અંદારે,	૨૯૫
બાણું હવે જે મુઠ એ હો અંદારે,	
કેમ સુખે હવે જઈ સુખે હો અંદારે,	૨૯૬
પણ રહે અહીં આ શરીરે હો અંદારે,	।
તો નિચે મરાણ મુજ શીરે હો અંદારે,	૨૯૭
માટે રાતની રાતમાં એહ હો અંદારે,	
કંઈક દપટવી જઈ રહે હો અંદારે,	૨૯૮

વળાણુ.

એમ કહીને એહ માં, તર્ત થયા તૈયાર;	
આબુપણ ઉતારો લેઈ, મુક્યાં મહેલ આગાર.	૨૯૯
વળતી બાંધી વેગથી, અંદારે એ વાર;	

માણિકશા માયે ભઈ, ચાલ્યા મેલની ખાર. ૧૮૦

—૦૦૦૦૦૦૦૦—

ગામ આશાવરી.

માણિકશાહ ગાંઠી ખાંધી, ચાલ્યા ખંદર ખાહારે;

સકદ્ર કાંઠે જઈને તર્તજ, નાંખી નીર મેઝારે. ૧૮૧

નાંખ્યા પેહેલાં નારીને ભેઈ, માણિકશાહ મહસ રોપરે;

રૂપ અધોક રામાનું દેખી, શેઠ સ્વભાવીક માહચે. ૧૮૨

પણ તેને મન ખોક હતી ખડુ, આજ મગજની માધેરે;

માટે ગાંઠું નાખી દેઈને, ચાલ્યો ઢાલે હાથે. ૧૮૩

ત્યાર પછી ગાંઠે આબીને, કચુંજ સ્ત્રીનું સ્નાનરે;

પણ મનમાં મહા ભય રહ્યાથી, રહ્યું નહીં કાંઈ ભાનરે. ૧૮૪

સ્નાન કરતાં સ્કેજે ત્યાં તો, ચલ્યો ચાર ઘડી હીનરે;

કપડાં સરવે કારાં કરીને, ચાલ્યો ધર્મ ગમગીનરે. ૧૮૫

શોકાતુરની ચાલ ચાલતો, રૂઢ્યે રાખો ખીકરે;

ઉતાવળો ઉતાવળો જઈને, સુતો ધઈને સીકરે. ૧૮૬

ત્યારે તહાં જનૈયા સૌને, હીલમાં લાગ્યો ઝરે;

માટે ઋષ્ટ વેવાઈને કહે, કરો કંન્યા તતપરે. ૧૮૭

ત્યારે ચતુરશાહ સંઘાને ત્યાં, વળાવવાને ઠાજરે;

આજી પણ નવ જડી ત્યારે તે, કહે શું કરોએ આજરે. ૧૮૮

ત્યારે તહાં સૌ જનૈયા કહે, વેવાઈ સુગ્રી વાતરે;

આજ અમા નિકળીએ તોપણ, યાવ જતાં હીન સાતરે. ૧૮૯

માટે હવે વિલંબ કરો નહીં, વળાવો કંન્યાપરે;

શોક અહીં સોજી નહીં તેથી, ઉત્પાત અમને થાયરે. ૧૬૦
 તેથી તહાં અંદાની ચાલી, સધળે સોધા સોધરે;
 તોય કશી કાંઈ ભાળ જડી નહી, ત્યારે ચઢીચો કોષરે. ૧૬૧
 સ્વાર સરસ મંગાવો શેઠે, માકલીયા દૂર દેશરે;
 અખડકાર જાળીને લાવો, અંદા બાળેવેશરે. ૧૬૨
 સ્વારોએ કશ હીરા ફરીને, જોયું અપરમપારરે;
 તોપણ તેહ જડી નહીં ત્યારે, આખ્યા ઘેર નીરધારરે. ૧૬૩

વળીણુ.

સ્વાર સહુ ઘેર આવેલા, જડી નહીં અંદાય;
 ત્યારે તહાં જપસંગ કહે, માતા મન અકળાયરે. ૧૬૪

—૦૬૦૬૦૬—

નાથ તમે હારી ગયા, હેડે રમતારે. એ રામ.
 દોકરી તુંતો ક્યાં ગઈ મારી વાહાલીરે,
 આપી શોક અમાને અપાર ક્યાં તું ચાલીરે;
 આજ અમારે મન તો મારી વાહાલીરે,
 દુઃખ તણી દીસે નહીં પાર ક્યાં તું ચાલી; ૧૬૫
 આજ અમારે વાહાણુ સૌ મારી વાહાલીરે,
 કુખી ચુક્યાં સમુદર માંહો ક્યાં તું ચાલી;
 સ્વર્ગ સરીખુ શહેર આ મારી વાહાલીરે,
 અમને ઉજડ લાગે છે આંદો ક્યાં તું ચાલીરે. ૧૬૬
 તાત સુનો તારા વીના મહારી વાહાલીરે,
 વળી સુનો સહોદર સાથ ક્યાં તું ચાલીરે.

સાસરીયાં સુનાં સહુ મારી વાહાલીરે,
 વળી સુનેા રહ્યો તુજ નાથ કયાં તું આલીરે. ૨૬૭
 કીયા તે ભવનાં વેર આ મારી વાહાલીરે,
 વાળી ગઈ તું આણી વાર કયાં તું આલીરે;
 આપું તારે કરવું હવું મારી વાહાલીરે,
 ત્યારેકયમ જનમી મુજ દ્વાર કયાં તું આલીરે. ૨૬૮
 કીયા વેરીએ વાળીયાં મારી વાહાલીરે,
 મારાં કીયા ભવોનાં વેર કયાં તું આલીરે;
 હજો કર્યો ટ્રાણિ તને મારી વાહાલીરે,
 કે ટ્રાણિ હીધું તને ઝેર કયાં તું આલીરે. ૨૬૯
 માત તણી પ્રીત ભુલીને મારી વાહાલીરે,
 કેમ હજો હીધો આ વાર કયાં તું આલીરે;
 તારા વિના હું ટળવળી મહારી વાહાલીરે
 ભુંડો ભટકાઉ છું આ ઠાર કયાં તું આલીરે. ૨૭૦
 તારે જયારે જવું હવું મારી વાહાલીરે,
 ત્યારે કરવો તો મુજ મળાવ કયાં તું આલીરે;
 મંદા તારા વિણ મુજને મારી વાહાલીરે,
 થયો આ ભવ હપર અભાવ કયાં તું આલીરે, ૩૦૧
 એમ અધીક રૂવે ધણુ એની માતરે,
 વળી રૂવે સહોદર સાથ બંધુ તાતરે;
 ત્યારે પછી જનને તહીં સુખ મુજ્જનનો,
 કહું એક જોડીને હાથ પારી મંનરે. ૩૦૨

વળણ.

જન તહાં બ્રાહ્મી સહુ, કરો અમને વિશય;
જ્યસંગ કે તેથી તહાં, શેઠ અતી અસુઆયો. ૩૦૩

રાગ સારંગ.

(વેવાઈ જનવાળાને કહે છે.)

જન તણા સો સુણો હો, સજ્જન સારા શાણીજી;
ચંદા અહીં નવ કહાવે હો, અમ ટકવેચાણીજી. ૩૦૪
જન તમારી આવી હો, ત્યારે પ્રીતે પરાણીજી;
આજ અહીં નવ કહાવે હો, મારી એવાં કરણીજી. ૩૦૫
ક્રોધ કરીને કાપ્યા હો, ત્રીલોકીના નાથજી,
પિલે ભવ કાઢો કેવાં હો, અધ ધયાં મુજ હાથજી. ૩૦૬
તે આજે આ આવું હો, દુઃખ અતીશે દીધુંજી;
સજ્જન જાણે એવું હો, કોરતારે આ કીધુંજી. ૩૦૭
સોજ વરસની શાહાણી હો, બાળા કયાં બાવાણીજી;
છાની કપમ તું રહી છું હો, મારી વાહાણી શાહાણીજી. ૩૦૮
દે મુજને અહીં દર્શન હો, ચંદા મારી વાહાણીજી;
તો મનગા હું પાણી હો, પ્રસન્ન તુજને ભાણીજી. ૩૦૯
તારા પેટેલું મુજને હો, મરાણ કેમ ન આવ્યુંજી;
ઈશ અધીક આ કેવું હો, દુઃખ મને જે કહાવ્યુંજી. ૩૧૦
એમ અધીક અકળાઈ હો, વેવાઈ વહીયા વાણીજી;
ચંદા સાટે સોંપુ હો, કાઢોતો ઉજમ શાણીજી. ૩૧૧

ત્યારે ત્યાં સૌ જાને હો, વિચારયું છે મનજી;
 પાછું કેમ જવાએ હો, સુણો શેઠ સુજનજી ૩૧૨
 ખાટે ચંદા સાટે હો, પરણી ઉજમ આજજી;
 તેા તેા કાંઈકજ રહેશે હો, શેઠ તમારી લાજજી. ૩૧૩
 ત્યારે ત્યાં તે શેઠ હો, પરણવા પ્રીતી કાંધીજી;
 તેથી તર્તજ તેને હો, ઉજમ અર્પી દીધીજી. ૩૧૪

વળણ.

અરપી ચંદાને પહલ, ઉજમને આ વાર;
 જ્યસંગ કે હવે પછી, શા ધયા સમાચારે. ૩૧૫

રાગ રામગરી

જાન તૈયાર થઈ એ વારજી, ખેડી વેલમાં ઉજમ નારજી;
 વળ્યાં વળાવીને સૌ જાનજી, જાન હરખી અતીશે મનજી. ૩૧૬

ઢાળ

જાન તહાં સૌ મનમાં હરખી, ઠીક થયું રહી લાજ;
 ખરેખાત એ ચંદાએ કેમ, કીધું આણું કાજ. ૩૧૭
 ધરમાં એ સૌ સાથે લડોને, ગઈ હશે પરદેશ;
 પાણી ત્યાં જઈને શું કરશે એ, જોખન ખાળેવેશ. ૩૧૮
 ત્યારે ત્યાં જાનરડીચો સૌ, પુછે વહુને વાત.
 કેમ તમારી ખેન રીસાઈ ગયાં, કે કેમ કરીચો ધાત. ૩૧૯
 ત્યારે વહુ વિવેકે ખાલ્યાં, સુણો સૌ સુજાણ;

હડુ વચન કીધું નથી એને, કાંઈએ કાંઈ નીરવાણ. ૩૨૦
 રૂણે જાણે એ અંદા કયાં ગઈ, ખાળા ખાળેવેશ;
 તેની કાંઈએ ખબર પડી નહીં, ઘર મહીં લવલેશ. ૩૨૧
 એમ કરતા દશ દીવશે, જન પ્રગી સૌ ઘેર;
 ફરું સરવે દેખી સૌને, છુટી આનંદ સેહેર. ૩૨૨
 ખાપ પીએ આનંદ કરે અતી, શેઠને હજમ નાર;
 એમ કરતાં દીવાળી દીન, આપ્યા એણી વાર. ૩૨૩
 ત્યારે ત્યાં મિત્રો પોતાના, તેણી સૌ તલકાળ;
 એપ્રટ માંડી રમવા બેઠા, મોત્રો સૌ એ કાળ. ૩૨૪
 રમતાં રમતાં મોત્રોએ ત્યાં, કાઠી એવી વાત;
 ઘર નારીનું કે નરનું છે, સુંણો સરવે ભાત. ૩૨૫
 ત્યારે ત્યાં માણકશાહ બોલ્યા, સુંણી સહુ સુન્નાણ;
 ઘર નારીનું નવ કહેવાયે, નરનું છે નીરવાણ. ૩૨૬
 એમ કરતાં સામા સામી, વાઢ વચોગ અપાર;
 ત્યારે ત્યાં મિત્રો સૌ બોલ્યા, સુંણી શેઠ આ વાર. ૩૨૭
 ને ઘર નારીનું નીપજે તો, જાઓ તમે પરદેશ;
 પાણ કદી પ્રવેશનું નીપજે તો, અમે જોએ પરદેશ. ૩૨૮
 ત્યારે ત્યાં સુખેથી શેઠ, આપ્યો સૌને કાલ;
 વાત તણું નક્કી કરવાને, માણસ માકલ્યું મા'લ. ૩૨૯
 જાઓ તહીં શેઠાણી પાસે, આણી અહીં આ વાર;
 માક દોડ દોડ જઈને, લાઓ હજમ નાર. ૩૩૦
 ત્યારે ત્યાં સૌ મોત્રો બોલ્યા, સાંજ નાર સુન્નાણ;

ધર નારીનું કે નરનું છે, તે તું કેહે નીરવાણ.	૩૩૧
ત્યારે ત્યાં શેઠાણી ખાલ્યાં, રાખી મન વિવેક.	
ધર નારીનું નક્કી કહાવે, નરનો નહીં કાંઈ રેક.	૩૩૨
એવું સુંબતાં માણકશાને, રોસ ચઢી અપાર;	
શુંરે!! ખાલી તું નારી આણું, આવીને આઠાર.	૩૩૩
ધર નરનું છે કે નારીનું, તે શું જાણે જુધ;	
પણ હવે શો ઈલાજ કરવો, બંધાઈ ખોટો હુંય.	૩૩૪

વળણ.

બંધાઈ ખોટો તું અહીં, કરવો શો ઈલાજ;	
જયસેગ કે વળતી તહી, કેવું કહાવે કાંજર.	૩૩૫

રાગ મારું.

(માણકશાહ કહે છે.)

તને એવી ગતી ક્યાં સુઝી ભુંડી નારીરે;	
તારી ભુલિ ક્યાં ગઈ ભુઝી ભુંડી નારીરે.	૩૩૬
જાણ્યું નેહોણું મં આણું ભુંડી નારીરે;	
નહીંતા કેમ અહીં લાણું ભુંડી નારીરે.	૩૩૭
તેતો વાળ્યું ખરેખર વેર ભુંડી નારીરે;	
કીધો આ તં અઠરાકર ભુંડી નારીરે.	૩૩૮
નવ રાખી જગાર લાજ ભુંડી નારીરે;	
કેમ કીધું તે આણું કાજ ભુંડી નારીરે.	૩૩૯

બાળ્યું બાપ તણું તેં નામ ભુંડી નારીરે;	
તને ઘટે નહીં આ કામ ભુંડી નારીરે;	૩૪૦
ભત વિના પટે નહીં ભાત ભુંડી નારીરે;	
દેશ ખર્ચે તું થઈ વિખ્યાત ભુંડી નારીરે;	૩૪૧
તુંતો ચંદ્ર તાણી છું બેન ભુંડી નારીરે;	
કે પર પુરષ ધેર સેન ભુંડી નારીરે;	૩૪૨
બોયા ગુણ તપાસો મં આજ ભુંડી નારીરે;	
તને આવે નહીં કાંઈ લાજ ભુંડી નારીરે;	૩૪૩
તેંતો બાણી કર્યું આ કામ ભુંડી નારીરે;	
રાખી રીયા મહીં મહા હામ ભુંડી નારીરે;	૩૪૪
તારે માણવો બેન વેશ ભુંડી નારીરે;	
માટે માકલ્યો મને પરદેશ ભુંડી નારીરે;	૩૪૫
પણ રાખજો રીયામાં ધીર ભુંડી નારીરે;	
સુખ પામીશ નહીં લગીરે ભુંડી નારીરે;	૩૪૬
ફટ ફટ ગોઝારણ નાર ભુંડી નારીરે;	
દયા લાવી નહીં લગાર ભુંડી નારીરે;	૩૪૭
તારે ખોલી ત્યાં હજમ નાર ગુનો માફ કરો;	
અમે અખળાનો અવતાર ગુનો માફ કરો;	૩૪૮
તમ શરણે અમે રહીએ ગુનો માફ કરો;	
કુખ કોને જઈ કહીએ ગુનો માફ કરો;	૩૪૯
અખળા અભાગણ છું હુંપ ગુનો માફ કરો;	
આતું કહું તમાને હું શુંપ ગુનો માફ કરો;	૩૫૦

નામ અખળા અમારું હમિશ ગુનો માફ કરો;	
મારો મને ખાલી શીર ટ્રેશ ગુનો માફ કરો,	૩૫૧
હું જીલી તમારી દાસ ગુનો માફ કરો;	
આવો પ્રીતમ મારી પાસ ગુનો માફ કરો,	૩૫૨
નવ રાખા લગારે શીશ ગુનો માફ કરો;	
નાથ નમાવુ તમને હું શીશ ગુનો માફ કરો	૩૫૩
નવ ખોલો ખલુ ક્રોધી વચન ગુનો માફ કરો;	
હું કહેવાઈ અખળા જન ગુનો માફ કરો.	૩૫૪
ત્યારે શેઠ વદ્યા તે વાર સાંભળ નારીરે;	
હું અરેખરે આ કાર સાંભળ નારીરે.	૩૫૫
ધર નારી તાયું જો હોય સાંભળ નારીરે;	
કામ કરો રાખ્યા વિણ ભિય સાંભળ નારીરે,	૩૫૬
મારે જવું હવે પહેલ સાંભળ નારીરે;	
તને દેઈ જઈ ઉપદેશ સાંભળ નારીરે.	૩૫૭
ધર પાડીને નવાં કરાવ સાંભળ નારીરે;	
મારા પેટ તણિ પુત્ર લાવ સાંભળ નારીરે,	૩૫૮
લાવ મારા સાર એક નાર સાંભળ નારીરે,	
ચુક કરીશ નહી લગાર સાંભળ નારીરે,	૩૫૯
વળી અખલખ ઘેડી આ જોહ સાંભળ નારીરે;	
તને આપી જીહું હું તેહ સાંભળ નારીરે.	૩૬૦
તેને વહેરો અખલખ ભાવ સાંભળ નારીરે,	
આ ધોડાથી પ્રસવાવ સાંભળ નારીરે.	૩૬૧

(૪૨)

જ્યારે કરીશ એ સૌ કામ સાંભળ નારીરે,
 ત્યારે કહાવે તું નારી નામ સાંભળ નારીરે, ૩૧૨
 નવ કરે કશી તું એ કામ સાંભળ નારીરે,
 ચારી નાંખુ નારી દેહ પામ સાંભળ નારીરે, ૩૧૩
 એવું કહી છઠ્ઠો એ વાર સાંભળ નારીરે,
 ત્યારે રૂવે ત્યાં ઊજમ નાર સાંભળ નારીરે. ૩૧૪

વળણુ.

ઊજમ ત્યાં રૂવે કરતી શોક અપાર;
 જ્યસંગ કે રૂવે પછી, યા યયા સમાચારે. ૩૧૫

રાગ મહાર.

ઊજમ ત્યાં રૂવે અતી ધણુ હો નાથરે,
 કેમ મુકી જાએ પરદેશ હો નાથરે;
 હું છું તમારા શસડી હો નાથરે,
 વેદેમ લાવો નહીં લવલેશ હો નાથરે. ૩૧૬
 હું છું કરમની આગળી હો નાથરે,
 નહીં જ્યાં રહી પરદેશ હો નાથરે;
 સંસારમાં શું સુખ છે હો નાથરે,
 હું તા અપળા આજેવેશ હો નાથરે. ૩૧૭
 પુરષ કોઈ કેવા હશે હો નાથરે,
 કોઈ કેવા હશે મમાર હો નાથરે;
 તેવા જનોના ખાલથી હો નાથરે,

કેમ સંસાર પામું હું પાર હો નાથરે, ૩૬૮
 માટે હવે તમે મને હો નાથરે,
 સાથે મેઘ બહો આ વાર હો નાથરે;
 નહો તો મને અહીં ગમે નહીં હો નાથરે,
 કહું આપરું હું નાર હો નાથરે, ૩૬૯
 ત્યારે તહાં રહ્યાલીયા સુણ નારીરે,
 કેમ લેવાય તુજને સાથ સુણ નારીરે;
 જવું પડે પરદેશમાં સુણ નારીરે,
 એતા વઢાણા તારા હાથ સુણ નારીરે, ૩૭૦
 માટે નારાંતે એનથી સુણ નારીરે;
 હર કીધું તને જે કામ સુણ નારીરે,
 નહીં તો તને હું ક્રોધથી સુણ નારીરે;
 આવી દર્શક કપાળે ઝામ સુણ નારીરે. ૩૭૧

વળાણ.

આવી કપાળે ઝામ દર્શક, કરીશ નહીં જો કામ;
 જ્યસંગ કે એવું કહી, ચાલ્યો રાખી હામરે. ૩૭૨

રાગ. વેરાડી.

ચાલ્યો શેઠ રાખીને હામ, નવ મુકે પોતાની મામ;
 પ્રાણ ભરે બધા પરદેશ, અહીં રાખું નહીં લવમેશ. ૩૭૩
 છોને જુજ મરી એ જાતી, તેની દયા મને નથી પાતી;

એમ કહી ભર્યા સહુ માલ, ચાલ્યા શેઠ પછી તતકાળ. ૩૭૪
 ત્યારે પરમજ્નેહી જે મીત્ર, આપ્યા મળવાને ત્યાં ખચીત; ૫
 દેખી શેઠ થયા ખહુ ખુશ, વધી મનમાં અતીશે હોસ. ૩૭૫
 કાઢ્યો કેસરનો ત્યાં ઠસુંબો, પાપ અરસ પરસ ભરી ધોખા;
 પછો વેહેં પી સાકર સાર, ખુશ થયા સહુ ફીલદાર. ૩૭૬
 પાણુ મનમાં અતી અમુઝાય, મિત્ર પોતાનો પરદેશ જાય;
 માટે આંખમાં આપ્યાં આંસુ, સહુ પાછળ મન વળાંસુ. ૩૭૭
 તેથી શેઠ ખાલ્યા ત્યાં વાણુ, શોક કરો નહી નોરવાણુ;
 તાણુ વર્ષ નહી જશે ઝટ, ત્યારે આવીશ હું ઝટપટ. ૩૭૮
 માટે શોક કરો નહી લેશ, એમ કહી ચાલ્યા પરદેશ;
 પછી પોહોંચ્યા પંદર દીન કેડે, દેશ દક્ષિણુ કરે છેડે. ૩૭૯
 શહેર શ્રીરંગપટ્ટણુ સાર; આવી ઉતર્યા અહીં એ વાર;
 પછો એડેજલાધી માંહી સારો, સોભે સુંદર ખહુ રંગદારો. ૩૮૦
 ઠરે કાઠી ધરમનાં કામ, તેથી નિકળ્યું ધાર્મિક નામ;
 ધન્ય ધન્ય સહુ જન કેહેછે, રંક મનુષ્ય આશિષ દેછે. ૩૮૧
 એમ જરા વંચો અપાર, માણે માણકશાહા સુખ સાર;
 હવે નારી તણું શું થાય, કહું તેહ તણો મહીમાય. ૩૮૨

વળાણુ.

તેહ તણો મહીમા કહું, સુણજો સૌ સુખાંત્ર;
 જેસંગ કે જીહાવો, વડું બિજમદુઃખ ધરવાણુરે. ૩૮૩

રાગ મલાર—પંચમ.

ઉજમ ત્યાં રવે ધણુ, કરચો સારે ધલાજ;
 કંથ મને તો કહી ગયા, કરજો કહણ તું કાજ. ઉ૦ ૩૮૪.
 શુંરે કરં હવે હું વળી, પાસે પાઈએ મળે નહીં;
 સોપણી પણ સોપી નથી, જતાં પરદેશ માંહી. ઉ૦ ૩૮૫
 એવી દશામાં એ નારીએ, કરચો મન વિચાર;
 બેસી રહ્યાથી બને નહીં, કામ કહીએ લગાર. ઉ૦ ૩૮૬
 તેવે સમ ત્યાં તે નારીએ, એક કુકિત લગાવી;
 ખાલી પટારા પેટીએ, માગી માગીને લાવી. ઉ૦ ૩૮૭
 પછી તહાં તેણે ભર્યા, માંહી નળીઆંને લોટા;
 તાણ વાશી પછી તેહને, તેડ્યા મિત્રા મોટા. ઉ૦ ૩૮૮
 મીત્રો સહુ ત્યાં જઈ મળ્યા, ભારે બાલ્લી તે નાર;
 મીત્ર તમારા મને કહી, ગયા જતાં વાર. ઉ૦ ૩૮૯
 પૈસા ઢંકા તારે જોઈએ, સેજે મુજ મીત્ર પાસે;
 માટે તમાને હું પ્રીતથી, કહુ છું અહીં આસે. ઉ૦ ૩૯૦
 પેટી પટારા આ ભર્યા, લેઈ લો આ ટાણે;
 તાળાં વાસ્ત્યાં છે તેહને, માટે મુકુ ધરાણે. ઉ૦ ૩૯૧
 માટે તમે આજ મુજને, નાણુ આવેજો આપો;
 પછી તમારે ધેર જઈ, સરવે પેટીએ માપો. ઉ૦ ૩૯૨
 ભારે તહાં મીત્રો સહુ, વળતાં બાલ્યા વાણી;
 પેટી પટારા લો પડ્યા, નાણુ આપીએ આણી. ઉ૦ ૩૯૩
 એકું કહી એ મીત્રોએ, આણી આપું નાણુ;

તેનું તહાં તે હજમ, કર્યું કેવું ઠેકાણું.

૭૦ ૩૬૪

વળણું.

નાણું લેધને નારીએ, હીધું કેવું કામ;

જેશંગ કે તે જરૂર હું, વણું છું આ કામરે.

૩૬૫

—૦૦૦૦૦—

રાગ કાલેરો

નાણું લેધ નારીએ ત્યાંતો, કીધો મન વીચારે;

પીઠ તણું મન રીઝવવાને, કામ કરે નીરખારે. નાં ૩૬૬

એવું વિચારો કાકાજીને, જધને કેહે અખળાપરે;

ધર પાડી આ નવાં કરાવો, ખર્ચ આપું જે પાયરે. નાં ૩૬૭

ત્યારે ત્યાં કાકાજી વહીયા, સાંભળજો વડુ વાણીરે;

પીચું તમારો પરદેશ છેને, કેમ બન્યાં ઠકરાણીરે. નાં ૩૬૮

ધરડાં ધર શું? ભાગી ગયાં તે, નવાં તમ કરાવોરે;

અખળા જતી થઈને આવાં, ફેલ ફીતુર શાં કહાવોરે. નાં ૩૬૯

હાનાં માનાં ખેંચી રહો વડુ, નવ કરશે કાંઈ વાતરે;

શું દેખી કુલધ ગયાં હો, જોયો તમારો તાતરે. નાં ૪૦૦

એવું સુંણી હજમને ત્યાંતો, રોસ ધણેરી ચહીરે;

શું ખાલ્યાં કાકાજી તમે એ, એમ કહીને વડુડીરે. નાં ૪૦૧

ત્યાર પછી ખીત્રો તેડાવી, ખાલી હજમ નારે;

મારે હવે પીપર જવું તે, કામ કહું આ વારરે. નાં ૪૦૨

ધર પાડેને નવાં કરાવો, ખર્ચખર્ચ વિચાળરે;

રાકડ વીધ હજાર રૂપિયા, આપું ઉઠાવો માણરે, નાં ૪૦૩

ત્યારે ત્યાં મીત્રો સૌ યાદ્યા, સુણો અમારી વાતરે;
 સુખેથી ખાઈ પીયર સીધાવો, મળવા માત્રને તાતરે, નાં ૪૦૪
 મેઢેલ મહા વિશાળ કરીશું, આણો નહીં ઉચાટરે;^૧
 ત્યારે તે નારીએ નાણું, આપી ગ્રાહી વાટરે. નાં ૪૦૫

વળણું

પીયર મારે પરવરું, એમ યાલી સૌ પાસ;
 જ્યસંગ કે પણ પરવરી, જોતી પીયુંનો વાસરે. ૪૦૬

“ચાંદલીયા ચાલીશમાં અતી ઊતાવળો એ રાગ.”

મળવારે જનવું જે મારે માત્રને;
 એવું કહીને ચાલી ઊજમ નારજો;
 વાણીતર સાથે લઈ લીધા હોંસથી,
 મળવા જનવા પોતાનો દીલદારજો. મળવારે ૪૦૭
 વળતી જોતી ફરતી દેશે દેશમાં,
 પ્યારા પરણ્યા કરો વિશ્રામ ઠામજો;
 ધણારે દીવસ વાટે એમ વહી ગયા,
 આવી ત્યારે શ્રીરંગપટણ ધામજો. મળવારે ૪૦૮
 કુવાનેરે કાંઠે વળતી ઊભી રહી,
 શુભ્રું ત્યાંતો શેઠ તણું સુખ નાંમજો;
 હરજો હરખાણી તેથી સુદરી,
 આવો અમે માં એન વળતી હામજો. મળવારે ૪૦૯

સુણતાંમાં ચાલી તે ત્યાંથા સુંદરી,
 તંબુએ જઈ કીધો સરવે સારજો;
 આજેતો ઈશ્વર તુઠા છે મુજને,
 પાત્રી જેથી પ્યાલ મુજ ભરથારજો. મળવાસે ૪૧૦
 એવુરે કહીને તે ચાલો એ પથો,
 લાવો સાર સરવોત્તમજોઈ દુષ્કર;
 ઊકાળી નીર્મળ તેજનો નાંખાવો,
 વળતી ચાલી લેવા શેઠની શુદ્ધજો. મળવારે ૪૧૧

વળણ.

લેવા ચાલી શુદ્ધ તે, લેઈ કદેઈ દુષ્કર;
 વળતી ત્યાં જયસંગ કહે, કેમ કરી લે તે શુદ્ધરે. ૪૧૨

(ઊજમ દુધારીનો વેશ લેઈ દુષ વેચવા શેઠેરમાં ફરે છે)
 “વેચણવ નથી થયો તુરે, હુગેજન નથી થયો તુરે. એ શાગ.”
 કાઈ હ્યો દુષડીયાં મારાં, કાઈ હ્યો દુષડીયાં મારાં;
 ખરેખર કાળજડા ઠરનારાં, કાઈ હ્યો દુષડીયાં મારાં. ટેક
 એમ મુખથી ઊચરતી તે, ચાલો ઉજમ નાર;
 જઈ શેઠના મહેજન પાસે, ઊભી રહી એ વાર. કાઈ ૪૧૩
 તરત ત્યાં દેખી સૌ તેને, પુછે વારવાર;
 કેમ શેર તું દુષ આપશે, ખાલ ખરેખર નાર. કાઈ ૪૧૪
 ત્યારે ત્યાં તે નારી એલી, સાંભળજો સૌ શેઠ;

દુષ ખાઈને વળતી દેખે, નાણું મુળને નેટ. કોઈં ૪૧૫
 ત્યારે ત્યાં વાણીતર સારે, બોલ્યા એવી વાત;
 અરે ખાઈ તું ક્યાંથી આવી, કેવી કહાવે સાત. કોઈં ૪૧૬
 અરે શેઠ સાત પુછીને, શું કરવું છે કામ;
 તમે તમારે દુષ લેઈને, મુકે માઈ નામ. કોઈં ૪૧૭
 અરે અરે જોતાં ખાઈ તુ તો, દીસે ચતુરાં નાર;
 પિયું તણા વિયોગે જાણે, આવી આણે ઠાર. કોઈં ૪૧૮
 નથી નાથ કોઈ મારો પારા, આ અવસર આ કામ;
 હું જાતી છું દુષારીની, આવી કરવા કામ. કોઈં ૪૧૯
 એવી રીતની વાત ચોત જ્યાં, થઈ રહી છે એ કામ;
 તેવામાં ત્યાં આવી પોહોર્યા, માણકશાહ સુખ નામ. કોઈં ૪૨૦
 પછી તહાં તે માણકશાહે, દીડી એવી નાર;
 રૂપ અધીક રામાનું દેખી, બિભા એણી ઠાર. કોઈં ૪૨૧

વળણ.

બિભા એણી ઠાર ત્યાં, માણકશાહ સુખણ;
 જયસંગ કે પછી પુછતાં, કેવું કરે ઓળખાણરે. ૪૨૨

વનચર વીરા વધામણી કેહેને ક્યાં થકી આંચો
 એ રાગ.

માણકશાહ—કેહેને અરે તું કામનિ, આજે અહીં ક્યમ આવી;
 રૂપ તારું રહીયાણું જોઈ, મારા મનમાં તું ભાવી. કેહેને અરે
 તું કામનિ. ૪૨૩

દુધારી—સાંભળજે તમે શેઠીયા, હુંતો આવીયું કામ;

દુધ લાવી અહીં આપવા, શેઠ તમારે નામ. સાંભળજે તો
શેઠીયા. ૪૨૪

માણકશાહ—કાણ કહાવે તારો કંથજી, કેહે તે મુજને વિસ્તારી;

કેહેને વળી કેમ છોડીયો, કેહે કયમ થઈ દુખદારી. કેહેને. ૪૨૫
દુધારી—કોઈ નથી મારો કંથજી, હું છું ખાળ કુંવારો;

પેટ ભરાજેને કારણે, પામું છું દુઃખ ભારી. સાંભળજે. ૪૨૬

માણકશાહ—કેવો કુકર્મી તારો તાત છે, પાપી પ્રાણ હમારો;

આજ સુધી કેમ રાખીયો, તારો ભયો કુંવારો. કેહેને. ૪૨૭
દુધારી—તાત નથી મારો કહીં, નથી ભગિનને ભાત;

વળી નથી આ જગતમાં, મારી જનેતા માત. સમજે. ૪૨૮

માણકશાહ—કાણ તારો કેહે કામિનિ, રોજ રક્ષા કરે છે;

જેથી કરી આ જગતમાં, નિશદીન નિર્વીરન રહેજે. કેહેને. ૪૨૯
દુધારી—રક્ષા કરે છે માહ્યરો, સદા સૃષ્ટી યજ્ઞનારો;

જેથી કરી કહી સુખનો, નવ આવેજ આરો. સાંભળજે. ૪૩૦

માણકશાહ—ત્યારે તને હું આજથી, કહું છું એવી વાણ;

રોજ તું મારા ઝહેલમાં, બેસી રહે નીરવાણ. કેહેને ૪૩૧
દુધારી—બેસી રહેયે કહો શું વળે, શાહ સમજેને મન;

હીનપર હીન વધતું હીસે, મારું અખળાનું તંન. સાંભળજે. ૪૩૨

માણકશાહ—ખાવું પીવું ખુબ ખરચવું, તારા મન ગમ્યું કરજે;

વિવિધ સુખ સંસારનાં, લેવા મુજ મન હરજે. કેહેને. ૪૩૩
દુધારી—નીચ જાતી મુજ નારીની, શેઠ દુધારોની;

તે કેમ તમને પાલવે? પ્રીતી પરભારીની. સાંભળજો. ૪૩૪
માણિક્યાહ—રૂપ ફડી રામા અહીં, તારી જાણવે છે જાત;

પછી ગમ્મ તે ખાલજો, જાત તેવીજ ભાત. કેહેને, ૪૩૫
કવી—એમ કહી એ શેઠીએ, ગ્રાહ્યું ઝડપીને કાંડું;

કામજનકની પીડથી, ખાસે ખડુ ખડુ ગાંડું. સાંભળજો
સૌ શેઠીયા, શાહની શાહાવટ સાચી. સાંભળજો ૪૩૬
પછી તેન તે સેઈ ગયો, ઠઠ મેડલની માંહી;

ખાઓ પીઓ ખુબી કરો, વળી વસાને આંહી. સં ૪૩૭
એમ અતી દીન એશથી, કાઠા ખેજ જાણે.

ત્યારે તહાં તે નારોને, કામ કેવુંજ ખાણે. સાં ૪૩૮

ગર્ભ રહ્યો એ ગોરોને, થયા ચારજ માસ:

તેથી તહાં જયસંગ કે, કેવી ઉજમને આશ. સાં ૪૩૯

ઉથલો.

રાખે ઉજમ આશ ખડુ, જવા પોતાને દેશ;

તેથી તે ત્યાં શેઠને, કેવો કરે ઉપદેશ. ૪૪૦

રાગ સારંગ.

સુણી શેઠ તમે મહારાજ, કામ કરો નારીનું આજ;

મારે જાનું હવે સ્વદેશ, વાર કરું નહીં લવણ. ૪૪૧

આખો તેડવા કાકાનો પુત્ર, જોઈ રોસ ખજે ધરસુત્ર;

મઠે ઝટવટ કરો વિદાય, વાહાજા વાર કરો ન જરાય. ૪૪૨

ત્યારે શેઠ વદ્ધા ત્યાં વાણી, સુણી સુંદર એ શોભાણી;

કેમ મુકી તમ પ્રીત રીત, જઈ બોલે પરાવો આત.૪૪૩
 આમ કરવું ઘટે નહીં તમને, કેમ વિલો મુકો છે મને;
 હુંતો કેહેતો નથી કે જન્યો, શાને ભ્રમણામાં ભ્રમાયો.૪૪૪
 તારે મન ગમ તે કરજો, મારા ઉપર દયા કરજો;
 પ્યારો એક વરસની પ્રિત, મુકી જ તો થઈ બચતીત. ૪૪૫
 એમ શેઠ બાલ્યા બહુ જાલ, જેથી પ્યાર જાણાચો અતોલ;
 તારે નારી તહાં તે ખામે, પણ શુદ્ધની જાત ન જાલે.૪૪૬
 શેઠ શાને કરો છે વિભાષ, આપો રીઝીને રજા આપ;
 નવ કરશો વિમાશણ લેશ, ચાલે નહીં ગયા વિણ દેશ. ૪૪૭
 વળી માસે છ માસે મળીસ, નક્કી પ્રિત હું નહીં ભુલીશ;
 પુરે પુરો પાળીશ હું જાલ, લ્યો લ્યો પ્રિતમ આપુ હું કાલ.
 એમ કહીને દીધો કાલ નેક, તારે શેઠને આવ્યાં કાંઈ ટેક;
 તેથી ઉદાશો ઝોછી થઈ, કાંકે અંતે આશા કાંઈક રહી.૪૪૮
 એવું દેખી વહી તે નાર, પ્યારા કામ કરો આ વાર;
 એક ઘોડી લાવી છું હું સાથ, માટે મહેર કરો મુજ નાથ.૪૪૯
 તેહ અલગે આવી છે આજ, ઘોડો નાખી કરો સિદ્ધ કાજ;
 તેથી રહેશે તમારું નામ, જો આ સિદ્ધ થશે અહીં કામ.૪૫૦
 એવું સુણીને જાલ્યા શેઠ, જન્યો કામ કરાવો નેટ;
 તેથી નારોએ ત્યાં નંખાવ્યો, ઘોડો ઘોડીને મન ભાવ્યો.૪૫૧
 પછી નારીએ કર્યો વિચાર, કામ સિદ્ધ થયાં આ કાર;
 માટે જવું હવે સ્વદેશ, વાર કરવી નહીં લવલેશ. ૪૫૨
 ત્યાર પછી તે ખાલી નાર, શેઠ માનું તમારો આભાર;

આપ દેંડે ને વીટી મને, જોયો નિશ દીન સંભારે તમને.
ત્યાર શેઠે તહાં તે આપ્યાં, તેહ ભેધને નારી સૌદામ્યાં;
સાથે વાણિતરો સહુ કહાવે, એવે નાનું નગર એક આવે. ૪૫૫
તેહ શોભામાં દોહું સારું, માટે રાત રહેવાં ત્યાં ધારયું;
પછી રહ્યાં તહાં તે રાત, ત્યારે કેવી બને ત્યાં વાત. ૪૫૬

વળણુ.

કેવી બને છે વાત ત્યાં, સાંભળજો સૌ જન,
જન્યસંગ કે તે કહું હવે, જોયો થાગ્યો મનનર. ૪૫૭

રાજ વેરાડી

નગ્ર માંહી વસે બહુ જન, તે માંહી એક વણીક તન;
નામ વોરમંદશાહ વીશાળ, તેને દુઃખ તણી બહુ ત્રાળ. ૪૫૮
એક પુત્રો છે ઉમિયા નામ, તેના તરફની પીડા પામ;
લોધા ઉમિયાએ એવો ટેક, મુકી દેઈ મરજનદ વિવેક. ૪૫૯
ઝૂર સુરતનો જે શાહ, તેની સાથે કરે વિવાહ;
એહ વિણ બીજન સહુ જન, ગણું તાત બ્રાત સમ મન. ૪૬૦
માટે એક વરસમાં વરે, નહીંતો દેહ દહન આ કરે;
એવા અપસમ આધને બેઠી, જઈ અંબીકામાં પેઠી. ૪૬૧
ધરે અંબા તણું તે ધ્યાન, નિત્ય સુંણે કથા આખ્યાન;
એમ કરતાં ગયા દીન વહી, તોય મળોયા નહીં શેઠ તહીં. ૪૬૨
તેથી પાવકમાં પરવેશ, કરે ઉમિયા બાજેવેશ;
આબ્યા મહા માટા સહુ જન, દીસે ઉદારી અતીશે મન. ૪૬૩

રૂવે મા ખાપ તેનાં બહુ, વાત તેહ તણી શી કહું;
 બળી ભોળાઈને સહુ ભાઈ, કહે આ શું કરોછો? ખાઈ. ૪૬૪
 તોય માને નહી ઉમિયાપ, તેથી ઉદાશી સૌ જન થાય;
 કુમ કરવું હવે આ કાર, એમ કરે સહુ વિચાર. ૪૬૫
 એવે આવ્યો તહાં એક જન, કહાવે વાળાં કરો તેન;
 કહે શાને લહોછો તાહ, આવ્યો સુરતનો એક શાહ. ૪૬૬
 તેનો જર્જને કરો તપાસ, તે તો પુગલુ થારો આશ;
 તેથી ઉઠ્યા તહાં સૌ જન, બપ જોવા ખુશી થઈ મન. ૪૬૭

વળાણ.

જોવા બપ ખુશી થઈ, હર્ષે હર્ષ ન માપ;
 પાણુ હવે ઉજમ તણી, કહુ છું હું મહીમાપરે. ૪૬૮

“આંદલીયા આલીશમાં અતી ઉતાવળો. એ રાગ.”

ઉજમખાઈ આવીને ઉતર્યા નગ્રમાં,
 જોતાં સરવે અહસ્થોના ઠામજો;
 એવેરે સુંણો તેણે ત્યાં વાત એ,
 બળી મરે છે અખળા ઉમિયા નામજો. ઉજમ ૪૬૯
 ત્યારે ત્યાં ઉજમખાઈ સૌને પુછતો,
 પરજળવાના કારણની કહે વાતજો;
 માથેરે શું માટું આકૃત આવીયું?
 જેથી જરૂર ન પાળે તેનો તાતજો. ઉજમ ૪૭૦

ત્યારે સૌ જન સ્નેહ કરીને ખાલીયા,
 સાંભળજો ખાઈ સરવે સાચો વાતજો;
 ટેક લીધો છે ઝેણુ એવો આકરો,
 પાળે નહીં તે ખાળે બધીએ જનતજો. ઉજમ ૪૭૧
 મુરતમાં માણકશાહ નામ શેઠ છે,
 તેની સાથે વરવા ધારયું મંનજો;
 પણ તેતો મુદત વીતી નવ આવીયો,
 માટે તે ખાઈ ખાળે નિશ્ચય તંનજો. ઉજમ ૪૭૨
 એવું સુણી ઉજમ હરખી ઘણી,
 થાશે આથી આવણું અહીં પાં કાજજો
 એમ કહી ખાલી તે અખળા મુખથી,
 હુકમી તેના ઉપર ઈશ્વર આજજો. ઉજમ ૪૭૩
 જોળ કરો ખંને ઉજમ કહે જનને,
 આવ્યા છે અહીં માણકશાહ સુજાણજો;
 ખરેખરે માનો હું કહું છું મુખથી,
 માલો ઉજમ કહીને એવી વાણજો. ઉજમ ૪૭૪

વળાણ.

કહીને એવી વાણ ત્યાં, માલો મતુરાં નાર;
 જો પોતાને તંબુએ, કેવો કરે વિચાર. ૪૭૫

રામ રામગ્રી.

કયો વિચાર ઉજમ એવોજ, હવે પુરુષનો વેશ લેવોજ;
એવું ખારી સજે શણગારજ, ખનવા પોતે પ્યારો દીલદારજ. ૪૭૬

હાળ.

ખની પ્યારો દીલદાર તે, લેઈ પુરુષનો વેશ;
મુગટ મહી સૌ વાળીયા, ઝાળી ઝાંખળી દુશ. ૪૭૭
સંધ્યા સુધી જાતી ખાંધ્યાં, આડ કરી કપાળ;
સોળ વરસની વયમાં માટે, મુખે નહી મુછ વાળ. ૪૭૮
જીવાનીમાં ઉછરતા જે, શોભે સુંદર સ્તન;
તેનો પછ કખળે કરવાને, પેહેર્યો કખળે તંન. ૪૭૯.
દુશ ખાંધીને મુગટ ખાંધીચો, શોભે સુંદર તેહ;
મલ્લોચો કાઠો ઘોતીન્નેડો, પેહેર્યો ત્રીજો જેહ. ૪૮૦
વળી ખભે દુપટો નાંખીને, કર ધર્યો રમાલ;
દેવરધાંને દર્શન જનવા, કરાવી મસાલ. ૪૮૧
જાણીતર ચાકરને નક્કર, સાથે સૌ જન ચાલ્યા;
સુંદર બગીમાં શેઠ ખેશીને, દર્શન કરવા હાલ્યા. ૪૮૨
રસ્તે સૌ જન શેઠનું પુછે, વાણીતરને કામ;
ક્યાં જાઓછો કપમ આવ્યાતા, કહોને સંઘળું કામ. ૪૮૩
ત્યારે ત્યાં વાણીતરે ચાલ્યા, સાંભળજો સૌ જન;
સુરતના માણિકશા નામ, જાતીયાના તંન. ૪૮૪
માલ ભરો પરદેશ થકી એ, આવ્યા અહીં આ વાશ;

શહેર ખડુ સાર દેખીને, રહી ગયા આ ઠાર. ૪૮૫
 સુરતના માણકશા સુંણા, સૌ જન હર્ષીત થાય;
 વધામણી આવને મારે, દોડ્યા દોડ્યા જાય. ૪૮૬
 કાઈ તણી ત્યાં કાછ છુટીને, કાઈનેા છુટયો ફેંટે;
 ઉતાવળે દાડંતા નેઓ, માથે કરતા વીંટે. ૪૮૭
 કાઈ તણે પગ ડેસ વાગતી, તોપણ તે નવ ગણતા;
 કાઈ ખડુ ખાલકણા મુખે, આવ્યા આવ્યા ભણતા. ૪૮૮
 એમ સડુ જન પોહોંચી ચુક્યા, વીરચંદ્રને વિગ્રામ;
 ત્યારે ત્યાં સૌ ખોલી ઉઠ્યા, ધાશે જયજય કામ. ૪૮૯
 પરમેશ્વર પ્રભતના પાળક, હીસે અશરણ શરણ;
 હમિયાંખાઈ ઉગાર્યા એણિ, નહીંતો પામત મરણ. ૪૯૦
 શહેર સુરતથી આવી પોહોંચ્યા, માણકશાહ સુજાણ;
 સેફેજ સંઘળ કામ થયું અહીં, આવ્યા એ નિરવાણ. ૪૯૧

વળણ.

આવ્યા અહીં નિરવાણ એ, સુણતાંમાં એ ષાલ;
 નગરશેઠ ઝટ ઉઠીયા, કરતા માલ્યા ખાળરે. ૪૯૨

રાગ રામગ્રી.

કરતા માલ્યા ખાળ એ, વધા નગરની માંહી;
 આખર એ આવી મહડ્યા, શેઠ હતર્વાણે ત્યાંય. ૩૦૪૬૩
 દેખી તહાં તે શેઠને, ઉલટયું અંતઃકુણ;

ખસે બીરાજ્યા શેઠજી, આજ ઉગારયું મણું. કરતાં ૦૪૬૪
 પુત્રી મારે ઘેર એક છે, નામ ઉમિયાબાઈ;
 પ્રાણ થકી મને પ્યારી છે, જોતાં આ જંગ માંહી. કરતાં ૦૪૬૫
 સોળ વરસની એક છે, હજી બાળ કુંવાર;
 રંભા જેવી રૂપમાં, શોભામાં નહીં પાર. કરતાં ૦૪૬૬
 તેણે ધાર્મિક મન ટેક એ, પરણ્યું માણિકશાહ; *
 મોટે સુરતના શેઠની, જોતી ખેરીતી રાહ. કરતાં ૦૪૬૭
 એમ કરતાં દોન બહુ, વિત્યા જોતાં વાટ;
 મારે તેણે વિચારીએ, બળી મરવાનો ઘાટ. કરતાં ૦૪૬૮
 તેથી પાદર ખડકાવીયાં, સુકાં કાઢ અપાર;
 અગ્નિ મુકી એતાવતાં, પડવા થઈ તૈયાર. કરતાં ૦૪૬૯
 એવે આવ્યો એક જંગ ત્યાં, લેઈ હર્ષની વાત;
 માણિકશાહ કહે આવીયા, સુણો ઉમિયાના તાત. કરતાં ૦૪૭૦
 ત્યારે અન્ન અહીં આવીયા, કરતા ખાંતથી જાળ;
 હવે અહીં આપ દેખીને, સાચુ માન્યું મેં ટોળ. કરતાં ૦૪૭૧
 મોટે હવે તમ શેઠજી, રાખો અમારી લાજ;
 પુત્રી મારીને જો પરણશો, તો તો સરશે સૌ કાજ. કરતાં ૦૪૭૨
 નવ પરણો તો નિશ્ચય, મારે હત્યા છે ખે;
 મોટે કરગરી હું કહું, પરણો તો થશે જે. કરતાં ૦૪૭૩
 ત્યારે પછી ત્યાં શેઠજી, બાલ્યા એવી વાણ;
 વારી મારે ઘેર એક છે, થશે બીજીથી હાણ. કરતાં ૦૪૭૪

પાણી હવે અહીં શું કરું, આડું આવે છે મુખ; -
 શરમ સામવતાં મુજને, નિશ્ચય નડવાનું કુંઝ. કરતાં ૫૦૫
 માટે હવે હું શું કરું, ખીન્ને નહીં ઉપાય;
 પરણ્યા વિના હવે એહને, અહીંથી નવ જવાય. કં ૫૦૬
 માટે હવે હો નાથજી, તારો આશ્રય એક;
 એમ કહીને એ શેઠીએ, રાખી રૂઠીયામાં ટેક કરતાં ૫૦૭
 જાઓ કરો તૈયાર સૌ, શેઠ સામગ્રી આજ;
 મહુરત પુછીને લગનનું, કરવા માંડોને કાજ. કરવાં ૫૦૮
 એવું સુંજીને તર્ત ત્યાં, ઉઠ્યો ઉમિયાનો ખાપ;
 લગન મહુરત નિરધારીને, રચ્યો મંડપ અખાપ. કં ૫૦૯
 પછી કુંઝ્યાને મંડપ મહીં, ખેસાડી તતકાજ;
 વિવા કર્યો રૂડી રીતથી, ઉગરી ઉમિયા એ કાજ ૬૦૫૧૦
 વળતી તહાં તે વેવાઈએ, કર્યો વડો વિવેક;
 પેટેરામણી ખહુ પ્રીતથી, આપો જાનને અનેક. કં ૫૧૧

વળીજી.

પેટેરામણી કીધી ખહુ, વેવાઈએ એ વાર;
 જાન જમીને નીકળી, જવા દેશ માંઝારે. ૫૧૨

રાગ મલાર.

જાન તહાંથી નીકળી સુંજ સંજ્જનરે;
 આવી પોહોયવા મુરત શેઠેર સુંજ સંજ્જનરે

ત્યારે તહાં તે શોધીયો સુણ સંજ્ઞનરે,
 આલ્યો હ્રમિયા પ્રત્યે આ પેર સુણ સંજ્ઞનરે. ૫૧૩
 ટેક તમે તો કીધો હવે સુણ નારીરે;
 માટે કીધો કુટો મે ફેલ સુણ નારીરે;
 હુંરે કહેવાઈ કમિનિ 'સુણ નારીરે.'
 કયો ઉગારવા તું આ ફેલ સુણ નારીરે. ૫૧૪
 શેરેર સુરતનો શોધીયો સુણ નારીરે,
 કહાણું તેહ તાણી હું નાર સુણ નારીરે;
 ગઈરે હતી પરદેશ હું સુણ નારીરે,
 મી પીડા મને ત્યાં અપાર સુણ નારીરે. ૫૧૫
 પાછાં વળતાં મુજને સુણ નારીરે,
 કીધો કર્તારે ઉપકાર સુણ નારીરે;
 તેથી આવી તુજ નગ્રમાં સુણ નારીરે,
 બન્યો બનાવ આ એકાર સુણ નારીરે. ૫૧૬
 માટે કહું તને કાઠથી સુણ નારીરે,
 આઘો પીઘો કરો ગુલતાન સુણ નારીરે;
 પીયું ગયા પરદેશમાં સુણ ખેતીરે,
 આતો વર વચરની છે જનન સુણ ખેતીરે. ૫૧૭
 તણ વરસને વાપરે સુણ ખેતીરે,
 ગયા પ્યારા પીઠ પરદેશ સુણ ખેતીરે;
 તેથી હવે તે નાથજી સુણ ખેતીરે,
 સર્વ દેહે આવશે આ દેહ સુણ ખેતીરે. ૫૧૮

માટે તહાં સુધી તમ સુણ ખડેનીરે,
 જાણિ જનમારો સો જુઠ સુણ ખડેનીરે;
 પણ આપણ ખે પ્રીતથી સુણ ખડેનીરે,
 રાખી રહીશું - હૃદય ધણું ધટ સુણ ખડેનીરે, ૫૧૯
 એવું કહી એણે પછા સુણ સજ્જનરે,
 પેઢેરથી પ્રેમજાનો શણગાર સુણ સજ્જનરે;
 ત્યાર પછી તે શોરમાં સુણ સજ્જનરે,
 પેઢાંચી ચુકી તે ખંને નાર સુણ સજ્જનરે. ૫૨૦
 વળતો ત્યાં તે હજમને સુણ સજ્જનરે,
 ધણે પુત્ર તણી પ્રસવ સુણ સજ્જનરે;
 તેથી તહાં તે નારોને સુણ સજ્જનરે,
 ધર્મ ધણે પુરો ઉત્સવ સુણ સજ્જનરે. ૫૨૧
 રાખી એવો અતી કાઠ ત્યાં સુણ સજ્જનરે,
 થયા કાકાજી ક્રોધી અપાર સુણ સજ્જનરે;
 શૂર કર્યું તેં આ કારમું એ! નારીરે,
 ઘર કાઠ્યું સાતતી ખાહાર એ! નારીરે. ૫૨૨
 પુત્ર પ્રસવ બને કુપમ ધણે એ! નારીરે,
 અને લાખી આ કપાંથી નાર એ! નારીરે;
 ધર પડાવી નવાં કરવાં એ! નારીરે,
 કેમ ફાટી ફરે છે અપાર એ! નારીરે. ૫૨૩
 એવું કહી કાકાજીએ સુણ સજ્જનરે,
 ગયા પોતા તણે પછી ઘેર સુણ સજ્જનરે;

ખાલ્યા તણી ખાખા કરી સુણ સંજ્ઞનરે,
રાખ્યું કાકાજીએ બહુ વેર સુણ સંજ્ઞનરે. ૫૨૪

વળણ.

વેર રાખ્યું કાકાજીએ, કામિની પર નીરધાર;
જ્યસંગ કહે હવે શાહની, વાત કરે આ વારે ૫૨૫

રાગ કેદારો

વર્ષ પુરાં થયાં ત્રણ જ્યારે, શેઠ નિકળ્યા ત્યાંથી ત્યારે;
સાથે વાણીતસ સહુ બાપ્યારે, શેઠેર સુરત ખંડર આપ્યારે ૫૨૬
ખાંધા મુજનું માકું વાહાણરે, તર્ત નાગરયું ત્યાં નીરવાણરે;
વળતી વધામણી ગઈ ઘેર, સહુ સગાં મળ્યાં એ ઢેર, ૫૨૭
પત્ર આપ્યા ન નાનના ભાઈરે, જાણે નથી જરા સગાઈ;
પડી ખખર શેઠને એવીરે, ઘેર વાત બની હશે કેવીરે. ૫૨૮
જેથી આપ્યા નહીં અહીં કાકારે, ઘેર ચાલ્યાં હશે સહુ વાંકારે;
મટિ કરવી હવે તો તપાસરે, જેથી સંપ પાત્ર નહીં નાસા.
વાત એવી વિચારે જ્યાં શેઠરે, એવે કાકા આપ્યા ત્યાં નેટરે;
દેખી શાહ થયો રજોયાનરે, છઠી ભેટપો ભરોને ખાધરે. ૫૨૯
પછી કહે કાકા કેમ રીશેરે, આજ ભરાયા છો મુજ વિશેરે;
હું તો ખાળક બુદ્ધ અભાણરે, અને તમે તો છો મહા જાણરે.
ત્યારે કાકા પછી ત્યાં ખાલ્યારે, પ્રિતે અંતરના પટ ખાલ્યારે;
તારી નારી પ્રથમ હતી સારીરે, પણ હવે થઈ ધુતારીરે. ૫૩૦

એક લાવી રઝળતી રાંડે, નિમ્મ ખામ ચોખ્ખા દુધ ખાંડે;
 વળી ટાણુ જાણે શું કરીયું, તારી નારીને ખાળ અવનરીયું.
 તું તો ગયો હતો પરદેશે, તેથી જાણે નહીં લવનેશે;
 ધર જાત મહીથી ટાળ્યું, સહુ કુટુંબ એમ વટાળ્યું. ૫૩૪
 મોઢે જીવતર તારું ફેકર, આપે અપજશ અતીશે લોકરે;
 તેથી રહેવાય નહીં આઠગરે, મોઢે ખોળે કરો વિગ્રામ. ૫૩૫
 એવું સુણીને શેડના મનમરે, ક્રોધ વાપી ગયો સહુ તનનારે;
 આ શો? રાંડે કર્યો ગજબરે, નવ રાખી લગરે અદખરે. ૫૩૬
 કેહેને! ક્યાંથી લાવી એ પુતરે, કોની સાથે માંડ્યું ધરસુતરે;
 મોઢે મર હવે તતકાળે, ક્યાંથી પેઠા કર્યો એ ખાળરે. ૫૩૭
 એવું કહીને આજુકશાહ ઉઠ્યો, ધરની રાંડ ઉપર અતી રૂચો;
 લેઈ સોરાઈની તરવારે, આલ્યો ક્રોધ ભર્યો અપારે. ૫૩૮

વળણુ.

ક્રોધ ભર્યો આલ્યો અડપ, શાહ તરત તે ઘેર;
 પણ તહાં જપસંગ કે, શી કરે શ્યામા ધરે. ૫૩૯

રાગ રામગરી.

એવી ખળર ઉજમને પધજી, તેથી તર્ત ઉગિયા પાસે ગઈજી;
 ખૂદન કરવો હવે શો વિચારજી, કંઈકોપી આવે આ વારજી. ૫૪૦

ઢાળ.

કંઈ અતી કોપીને આવે, અખળાપર આ વાર;

કાકાજીએ વેર રાખીને કર્યું કામ આ કાર, ૫૪૧
 તેથી કાંઈ ઉપાય કર્યા વિણ જીવનું જોખમ પાપ;
 એવું કહીને જીમ ત્યાંથી રેતી રેતી જાપ. ૫૪૨.
 અરે દેવ આ શું કરવાને, આપ્યો મુજ અવતાર;
 સગો જીવથી ગણીએ જોને, તેજ રૂપો હીલદાર. ૫૪૩
 માટે મુજ અજળાપર આજો, મેહેર કરો મહારાજ;
 ગરીબના ખેલી થઈ વાદાબા, બહારે આવો આજ. ૫૪૪
 એવી રોતજો વિભાવ કરતી, જીભી જીમ નાર,
 તેવામાં તે ખાઈના ઉપર, ત્રુઠ્યા વિશ્વાધાર. ૫૪૫
 તેથી તર્તજ બુધિ સુઝી, ઉગરવા એ કાળ;
 રૂઆલને વોંટીની મનમાં ભાશી એને ભાળ, ૫૪૬
 તેથી તે તર્તજ જઈને ઝટ, ભેઈ આવી એ વાર;
 ચઢવાના દારપર પછીયો, લટકાવી નીરખાર. ૫૪૭
 પછી તેહ ત્યાં રાખી ખોડી ઉગરવાની આશ;
 પાણ મનમાં તે ખાઈને ખડુ ખડુ, ઉપજી આવ્યો ત્રાસ. ૫૪૮

વળીણ.

ત્રાસ ઉપજ્યો અતી પહો, ઊજમને એ વાર;
 તેવામાં ત્યાં કંપને, દેખી શું કહે નારે. ૫૪૯

રાગ રામગરી

વાદાબા વિચારીને આવજો, લગ્ન દારની માંહો;

શ્રીરંગપદ્મ શેરધો, આવી દુધારી આંહી, વાહાલા વિથા
રીને આવળે. ૪૫૦

બોંટી રૂઝાલ ને આપીયાં તમે તેનેરે હાથ;
હાવી અહીં બટકાવીયાં, જુઓ જુગિતથી નાથ. વાહાલા! ૪૫૧
વળી પછા હીન તે રહી, નાથ તમારે જાહેલ;

શ્રીમંત આળ્યું તે ધરી, તેનું ફરી ગયું ડોળ. વાહાલા. ૪૫૨
માટે જુઓ મારા નાથજી, આજે તમારો જાળ,

કીધાં વગન મેં સૌ કર્યા, માટે નાથે ન આજ. વાહાલા. ૪૫૩
વળી જુઓ વામા અહીં, હાવી તમારે કાજ;

માન મરજેરે જાલતી, રાખી રૂપામાં લાજ. વાહાલા. ૪૫૪
વળી જુઓ આ ઘોડીએ, પ્રસન્નો અખબખ તંન;

તેહ તમે વિચારજે, વાહાલા વિચારી મંન. વાહાલા. ૪૫૫
વળી જુઓ આઈંઝેલ મેં, કર્યો નવા વિશાળ;

જુના હતા તે જુઓ કાંઈ, જોતં જોએ ભાજ. વાહાલા ૪૫૬
આવાં વચન સુણી શેઠનો, ક્રોધ કે રો ધઈ જાય;

ઊલટા તહાં તે નારીને, ભાવે ભેટવા જાય. વાહાલા ૪૫૭
ભેટવા પછી ત્યાં તે નારીએ, કાંધી વાહાલાને ખાત;

તેથી તહાં તે મંનમાં, થયો ખડુ રજોયાત. વાહાલા. ૪૫૮

વળીજી

થયો ખડુ રજોયાત તે, સુણી પ્યારીની વાત;

પછી તહાં જ્યસંગ કે, કેવી કહાવે જાતરે. ૪૫૯

રામ સારંગ.

રોઠે માંડવો ગ્રહસ્થા ધર્મ, ખીલ્યું ઊગિયા કેરું કર્મ;
 ખડુ માન થઈ બોલાવે, ભઠ્ઠી ભરથારના ગન ભાવે ૫૦
 કર્યો અતી ધણો સત્કાર, લર માહો વધાર્યો ભાર;
 નવ કહો શકે કાઠી જન, નારી વણી ગઈ નાથ મન. ૫૬૨
 એક પ્યારી ગને છે એને, જીવ અર્પણ કરે જો જોને;
 પાછો પ્યારી નાણું તે વચન, ધન્ય ધન્ય ઊભિયા તુમને ધન્ય. ૫૬૨
 તું છે વીશ વરસો નાર, માહ્યો તારાપા દીલદાર;
 ખેડ નેત્ર કમળ સમ દીપ્તે, ઊર ભર્યું જોખનને વિષે. ૫૬૩
 રાણે હંસ તણી તું માલ, શોભે ટાલણી જાતી ભાલ;
 ભગુદી ભ્રમર આણું કમાન, ખેડુ કુવ છે શેણ સમાન. ૫૬૪
 ભણો ઊર તણો ઊવારો, ખેડો ખાહુનું મણ ધારો;
 કટો કેશરી સરખી ભાળી, શોભે સરસી તાળી. ૫૬૫
 ખેડુ જંધા છે કેળના થંભા, દેખી અંતર માહે ખભા;
 વળી જુને એનું જો વક્તર, વાપે મયણું તેહને તત. ૫૬૬
 માંહે જલુ જામવીયા પાય, શોભે વિદ્યાઈ સર્વરી માંહય;
 વાર વાર વનિતાએ જોઈ, અધા ખેત્રે સુદ્ધિ ખોઈ. ૫૬૭
 એવી રૂપમાં રૂડી એ નારી, દેખી વાસનીક ખેડો હારી;
 વળી વાગા અતાવે ખડુ સંતા, તથો શેડને વધો ભાવના. ૫૬૮

---

૧ ખલ્લા   ૨ મુખ.   ૩ કામ.   ૪ વીજળી
 ૫ રાત.   ૬ ઈંદ્ર.

વળતી વાંચું પરસ્પર હેત, સુખ પ્યારી પ્યારાનું લેત;
 કાઠયો જનમારો સડુ એમ, પ્રીતે સારસ કાઠે જોમ, પદ
 ખાધું પીધું કરચો આનંદ, રચુ જો શંગે પદ્યંધ;
 ઈશ કીરપાયાં કીધું કામ, વશી રહી બલુપુર ગામ. ૫૭૦
 માંહી જોડ ખાંપણુ જો હોય, દેખી રીથ કરો નહી કોય;
 આ છે પેટેલી વખતનો ગ્રમ, વાંચી મુકીને મનનો જમ. ૫૭૧
 સુખ સંવત એગ્રાણીય કહાવે, સાલ ઉપર ત્રીશની આવે;
 કવોએ કરવાને માફા માસે લીધું, અને પુણિ પુણિ માએ કીધું. ૫૭૨

વળણુ.

પુણિમાએ પુણિમા, કરચું કાવ્ય પદ્યંધ;
 જયસંગકે સૌ જરૂર આ, વાંચો પ્રમ પ્રખંધરે. ૫૭૩

૭ ખાવળા.

